

บทที่ 3

หลักสากลในการหันเห คดีเด็กและ เยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมาตรฐานที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด เด็กจะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ตลอดจนได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม หรือในระหว่างการพิจารณาคดี จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา และในขณะเดียวกันก็ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูทั้งสภาพร่างกาย จิตใจให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ในมติที่ 45/113 ได้ให้การยอมรับว่า “เพราะเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีความอ่อนแอมาก ดังนั้น เด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจึงต้องการได้รับการดูแลเอาใจใส่และให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ รวมทั้งเด็กและเยาวชนควรจักได้รับการประกันเกี่ยวกับสิทธิการเลี้ยงดูที่ดี ในกำหนดระยะเวลาที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ และ ภายหลังที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ”¹ อนึ่ง แนวทางดังกล่าวได้รับการผนวกไว้ในกฎหมายของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ ค.ศ 1990 (United Nations Rules for the Protection of Juvenile Deprived of their liberty) ในมติที่ 45/114 ด้วย

จากหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำความผิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์กรสหประชาชาติ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวตลอดมา โดยให้ความร่วมมือกับนานาประเทศในการแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิ เด็กในกระบวนการยุติธรรม และวางกรอบแนวทางการคุ้มครองสิทธิเด็กดังกล่าว ตลอดจนพัฒนาหลักการคุ้มครองให้เป็นที่ยอมรับของสากล ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเช่นกัน ทั้งนี้ในระดับระหว่างประเทศจะพบว่า มีอนุสัญญาที่สำคัญหลายฉบับที่มุ่งกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวอธิบายในแต่ละกรณี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

¹ “Recognizes that, because of their high vulnerability, juvenile deprived of their liberty require special attention and protection and that their rights and weak-being should be guaranteed during and after the period when they are deprived of their liberty”

3.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nation Convention on the Rights of the Child)² เป็นอนุสัญญาที่ให้กรอบสำหรับดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่กำหนดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แต่ยังสามารถสร้างกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานด้านส่งเสริม และ คุ้มครองสิทธิเด็ก ในรูปของการรายงานซึ่งรัฐภาคี จะต้องเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็ก แห่งสหประชาชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้หลักประกันว่า สถานการณ์ และ ปัญหาเกี่ยวกับเด็กในรัฐภาคีจะได้รับการแก้ไข และการคุ้มครองสิทธิเด็กจะได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิก มีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลายตามบทบัญญัติของอนุสัญญาโดยไม่เลือกปฏิบัติ (None-discrimination) ตามข้อ 2 หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best of interest of the child) ตามข้อ 3(1) หลักการ ปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา (Implementation) ตามข้อ 4 หลักสิทธิในการดำรงชีวิต (the right to life, survival and development) ตามข้อ 6 และหลักสิทธิการมีส่วนร่วม (the right to participation) ตามข้อ 12 เป็นต้น โดยได้แบ่งการคุ้มครองสิทธิเด็ก ออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. สิทธิในการดำรงชีวิต (Survival Rights) หรือสิทธิพื้นฐานทั่วไปของเด็ก เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุข สิทธิจะได้รับประโยชน์จากการประกัน สังคม สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีพอ สิทธิในการมีชื่อและสัญชาติ เป็นต้น
2. สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection Rights) จากการถูกเอาเปรียบทางเพศ หรือถูกทำร้ายรังแกทางเพศ จากการถูกเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ หรือจากการทำงานใด ๆ ที่จะ เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการพัฒนาการทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศีลธรรม และสังคมของเด็ก จากการถูกรังแกหรือถูกล่วงโทษ หรือ การกระทำในลักษณะที่โหดร้าย จากการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสงคราม ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองเด็กที่มีชีวิตอยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น เด็กพิการ์ เด็กผู้ลี้ภัย เด็กกำพร้า เป็นต้น
3. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Development Rights) เช่น สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ และ กระทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

² United Nations General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989.

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Rights) เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตัวเอง สิทธิในการแสดงออก และการแสวงหา หรือ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการสมาคมและชุมนุมอย่างสงบ สิทธิทางความคิด มโนธรรม และ ศาสนา เป็นต้น

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ไม่ได้คุ้มครองสิทธิเด็กโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ยังได้คุ้มครองสิทธิเด็กที่กระทำความผิด โดยบัญญัติในข้อ 37 ว่า เด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน จากบทลงโทษที่รุนแรงและจะไม่มี การลงโทษประหารชีวิต ตามที่ได้บัญญัติไว้ใน ข้อ 37(ก) ว่า “จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือ ถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือ ต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัว สำหรับ ความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี”³

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ยังมีกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย และ จิตใจของเด็ก จากการทำ ความผิดที่ได้รับ ความทรมานจากบทลงโทษที่มีความรุนแรงต่าง ๆ โดยใช้สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ การเคารพตนเอง และ ศักดิ์ศรีของเด็ก อันจะเป็นการเอื้อ ประโยชน์ต่อ กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูสภาพร่างกาย และ จิตใจ ของเด็กกระทำความผิดให้สามารถ กลับคืนสู่สังคมได้ ตามข้อ 39 ได้บัญญัติว่า “รัฐภาคี จะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง ที่จะ ส่งเสริมการ ฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการกลับสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการ ละเลยในรูปแบบใด ๆ การแสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษ หรือ การปฏิบัติ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้าโดยรูปอื่น หรือการพิพาทกันด้วยอาวุธ การฟื้นฟู หรือการกลับ สู่สังคมดังกล่าว จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพการเคารพตนเอง และ ศักดิ์ศรี ของเด็ก”⁴

ส่วนการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้บัญญัติ หลักการดังกล่าวไว้ในข้อ 40 ซึ่งเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ต้องได้รับการปฏิบัติต่อ ใน ลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และ คุณค่าของเด็ก และ มุ่งส่งเสริม ให้ เด็กผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 40(1) ว่า “รัฐ ภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่า ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่ จะ ได้รับการปฏิบัติต่อ ในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และ คุณค่า ของ เด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชน และ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น และ ใน

³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 37 (ก)

⁴ เฟิงอั้ง, มาตรา 39

ลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็ก และ ความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และ การมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม”⁵

หลักการส่งเสริมให้เด็กกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ตามข้อ 40(1) นั้น มีขอบเขต ของการให้ความหมายที่ใช้เฉพาะกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งหมด ซึ่งบ่อยครั้งจะมีชื่อเรียก อีกชื่อว่า การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)⁶ ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดสามารถ กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ โดยเฉพาะเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดนั้น ครอบครัวและชุมชน สามารถลดอัตราการเสี่ยงต่อการกระทำผิดของเด็กได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งหลักการนี้มีความ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หรือข้อเสนอแนะกรุงริยาด (United Nations Guideline for the Prevention of Juvenile Delinquency : The Riyadh Guidelines) ซึ่งได้วางหลักการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และ หลีกเลี่ยงการดำเนิน คดีอาญากับเด็ก โดยการฝึกอบรมวิชาชีพระดับเด็ก การให้คำปรึกษา การปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข และ โครงการบ้านกึ่งวิถี⁷

นอกจากนี้ เด็กจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมจากหลักประกัน ขั้นพื้นฐาน ตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 40(2) (ข) ว่า “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา อย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้”⁸

(ก) จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือ ถูกถือว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเหตุแห่งการกระทำ หรือ งดเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายใน หรือ กฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่การกระทำ หรือ การงดเว้น การกระทำนั้นเกิดขึ้น

(ข) เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 40(1).

⁶ UNICEF International Child Development Centre, “Juvenile Justice,” *Innocenti Digest 3*, (January 1998) : 15.

⁷ *Ibid*, p.15.

⁸ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 40(2),(b).

(2) ได้รับแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสมโดยผ่านบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่น ที่เหมาะสม เพื่อการเตรียม และ การต่อสู้คดีของเด็ก

(3) ได้รับการตัดสินโดยมีชกซ้ำ โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจ เป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ ทางอื่นที่เหมาะสม เว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็ก หรือสถานการณ์บิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

(4) จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถซักถามหรือซักค้านพยาน และ ให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และ ให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

(5) หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ก็ให้การวินิจฉัย หรือมาตรการใด ที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระ และ เป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

(6) ให้มีความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากเด็กไม่สามารถเข้าใจ หรือ พูดภาษาที่ใช้อยู่

(7) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็ก อย่างเต็มที่”

3.2 มาตรฐานระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิเด็ก

หลักสากลที่คุ้มครองสิทธิเด็กหมายถึงหลักสากล หรือ มาตรฐานระหว่างประเทศที่บัญญัติ ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นการเฉพาะ ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าของเด็กว่า เด็กเป็นทรัพยากร มนุษย์ที่สำคัญ ซึ่งสมควรได้รับการปกป้อง คุ้มครอง ดูแล และ พัฒนาให้เจริญเติบโต ทั้งร่างกาย และ จิตใจอย่างมีศักยภาพ รวมทั้งตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม องค์การสหประชาชาติ จึงได้สร้างกลไกที่หลากหลาย ในรูปแบบของหลักสากลหรือมาตรฐาน ระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองป้องกัน และ ขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิของเด็กดังกล่าว ดังนี้

3.2.1 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงาน ยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ 1985

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงาน ยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็ก และ เยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules)⁹ เป็นหลักสากลแรกที่ได้พูดถึงรายละเอียดเกี่ยวกับบรรทัดฐานในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างลึกซึ้ง โดยกำหนดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิเด็กให้แก่รัฐ และ คำนึงถึงความต้องการของเด็กที่จะต้อง มีกระบวนการวิพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนที่พิเศษแตกต่างออกไป อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งมุ่งส่งเสริมการดำเนินคดีกับเด็กอย่างไม่เป็นทางการ โดยเบี่ยงเบนคดีเด็กให้พ้นจากกระบวนการยุติธรรม และส่งเด็กเข้าสู่หน่วยบริการเชื่อมต่อ (Intake service) อย่างเช่น ชุมชนให้ช่วยจัดการดูแลเด็ก ซึ่งกฎนี้จะใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง ในเรื่องใด ๆ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎข้อ 2.1 ว่า “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำต่อไปนี้จะใช้กับเด็ก และ เยาวชนที่กระทำผิดอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งเผ่าพันธุ์ ศาสนา สีผิว เพศ ภาษา แนวความคิด ทักษะทางเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ๆ รวมทั้งต้นกำเนิดของชาติหรือของสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือ สถานภาพ อื่น ๆ”¹⁰

ในเรื่องเกี่ยวกับอายุของเด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกฎแห่งกรุงปักกิ่งได้กล่าวถึงการกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาของเด็กไว้ในข้อ 4.1 ว่าไม่ควรกำหนดขอบเขตการ เริ่มต้นของอายุให้ต่ำเกินไป โดยพึงคำนึงถึงข้อเท็จจริงวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และ ปัญญาประกอบด้วย¹¹

นอกจากนี้ข้อ 7.1 ได้คุ้มครองสิทธิเด็กกระทำผิดไว้ว่า “ทุกขั้นตอนของกระบวนการ สิทธิขั้น มูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่ได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง ปราบกฏตัวอยู่ ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน รวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์ด้วย”¹²รวมทั้งเคารพ

⁹ United Nations General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.

¹⁰ Rules 2.1 of the Beijing Rules.

¹¹ Rules 4.1 of the Beijing Rules.

¹² Rules 7.1 of the Beijing Rules.

ในสิทธิ ส่วนตัวของเด็กด้วย ตามข้อ 8.1 ที่บัญญัติว่า “ในทุกขั้นตอน จะต้องเคารพสิทธิส่วนตัวของเด็ก และ เยาวชน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน อันเนื่องจากการเผยแพร่ข่าว อย่างไม่ถูกต้อง หรือจากกระบวนการตราบาป¹³

นอกจากนี้ กฎแห่งกรุงปักกิ่งยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเด็กกระทำผิดให้พ้นจากระบบยุติธรรมโดยไม่อาศัยกระบวนการทางตุลาการ ไว้ในข้อ 11 ที่บัญญัติว่า “ในกรณี que เห็นว่าเหมาะสม ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กกระทำผิดนั้น อาจมิให้มีการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม อย่าง เป็นทางการ ตำรวจ อัยการ หรือ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีอำนาจแก้ไขคดีเด็กโดยไม่ จำเป็น ต้องดำเนินคดีแบบทางการ ในการหันเหคดีเด็กโดยมอบให้ชุมชนหรือหน่วยงานอื่นเป็น ผู้ดูแล ต้อง ได้รับการเห็นชอบจากเด็กและเยาวชน บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยมีข้อแม้ว่า การ ตัดสินใจส่งให้ ชุมชนนี้ จะต้องได้รับการพัฒนาจากผู้มีอำนาจก่อนได้รับการปฏิบัติ และ ควรจัดให้ มีโครงการต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การสอดส่องดูแลและให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว การชดใช้ความเสียหาย การเยียวยาให้กับเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย.....”¹⁴

การเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้ถูกนำมาปฏิบัติบนพื้นฐานทางการหรือไม่เป็นทางการ อยู่ใน หลาย ๆ ระบบกฎหมาย วัตถุประสงค์ของการเบี่ยงเบนคดีเด็ก และ เยาวชนที่กระทำ ความผิดออกจาก กระบวนการยุติธรรมทางอาญา นี้เพื่อเป็นการลดรอยมลทิน และให้โอกาสแก่ เด็กได้กลับตัวเป็น คนดี และ กลับสู่สังคมครั้งใหม่ได้ โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในทุกขั้นตอนของ การดำเนินคดี มี สิทธิ ในการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ขั้นสืบสวน สอบสวน ตลอดจนถึง ก่อนศาลมี คำพิพากษา

3.2.2 ข้อเสนอแนะ ของสหประชาชาติว่าด้วยการปกป้องการกระทำผิดของเด็ก และ เยาวชน หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ด ค.ศ. 1990

ข้อเสนอแนะ ของสหประชาชาติว่าด้วยการปกป้องการกระทำผิดของเด็ก และ เยาวชน หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ด (United nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Justice Delinquency : The Riyadh Guidelines)¹⁵ เป็นกฎของสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการ

¹³ Rules 8.1 of the Beijing Rules.

¹⁴ Rules 11 of the Beijing Rules.

¹⁵ United Nations General Assembly resolution 45/112 of 14 December 1990.

วางแผนใน การป้องกันการทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยตระหนักว่าการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามกฎหมาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน มุ่งให้สังคมได้นำความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ไปปรับใช้ และ ความหวังในภายภาคหน้า ที่เยาวชนสามารถพัฒนาทัศนคติที่จะ ไม่ประกอบอาชญากรรมในอนาคต ¹⁶

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ดเป็นข้อเสนอแนะที่อาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน โรงเรียน องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ในการป้องกันมิให้เด็กกระทำ ความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้ให้การเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษกับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยจากการ ดูแลเอาใจใส่ ถูกกระทำทารุณกรรม เด็กที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด หรือเด็กที่อยู่ในสภาพ แวดล้อมที่มีอบายมุข

ในส่วนของเด็กกระทำผิดนั้น ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาร์ดได้กล่าวไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยเรื่อง การออกกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน ข้อที่ 52 ว่า “รัฐบาลควรออก และบังคับใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ เพื่อส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิ และความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนทุกคน” ¹⁷ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศาล คดีเด็กและเยาวชน และ ใช้กระบวนการพิจารณาคดีเฉพาะสำหรับเด็ก และ เยาวชนอย่างทั่วถึง อันจะเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็ก และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

นอกจากนี้ ข้อ 58 ยังได้กล่าวถึงการสร้างบุคลากร และ การ คิดค้นโครงการต่าง ๆ เพื่อรองรับการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่า “ควรฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการ ใช้กฎหมาย และ บุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งสองเพศ เพื่อตอบสนองความต้องการเป็นพิเศษ ของเด็กและเยาวชน และ ควรทำความคุ้นเคยกับการใช้โครงการให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ใน การส่งต่อเด็กหรือเยาวชนให้พ้นจากระบบยุติธรรม” ¹⁸

¹⁶ Art 1 of the Riyadh guidelines.

¹⁷ Art 52 of the Riyadh guidelines.

¹⁸ Art 58 of the Riyadh guideline.

3.2.3 ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ค.ศ. 1997

ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุง เวียนนา (Guidelines for Actions on Children in the Criminal Justice System: The Vienna Guideline)¹⁹ เป็นการผนวกของมติ ของสหประชาชาติที่ 1997/30 เรื่องการบริหารงาน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ได้กำหนดกรอบการบริหารกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนให้นานาประเทศนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนให้เกิด ความร่วมมือในการสร้างโปรแกรม ในการนำกฎระหว่างประเทศ และ บรรทัดฐานในกระบวนการ ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา เป็นข้อเสนอแนะที่ส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ ได้มีการพัฒนา ระบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อ เด็ก และ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีการทำแผน กำหนดมาตรการอย่าง กว้างขวางที่ จำเป็นในการนำไปปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน อย่างมี ประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎว่าด้วยการคุ้มครอง เด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ และ ข้อเสนอแนะกรุงริยาร์ด

ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ข้อ 15 ได้กำหนดให้มีการพิจารณาทบทวน กระบวนการ วิธีพิจารณาความที่มีอยู่ การหันเหคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด หรือทางเลือกแทน กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิม จะต้องได้รับการพัฒนาโดยให้หลีกเลี่ยงมาตรการใน กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาให้แก่เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ขั้นตอนที่เหมาะสมจะต้องถูก จัดให้มีขึ้น ทั่วประเทศ สำหรับการใช้มาตรการทางเลือกอย่างกว้างขวาง ในขั้นตอนก่อนการจับกุม ก่อนการ พิจารณา ขั้นตอนการพิจารณา และขั้นตอนหลังการพิจารณา เพื่อที่จะป้องกันการกระทำ ผิดซ้ำ และ ส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม เมื่อใดก็ตามที่มีความเหมาะสม กลไกสำหรับระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กกระทำความผิด จะต้องถูก นำมาใช้ให้ เกิดประโยชน์ รวมทั้งวิธีการไกล่เกลี่ย และ วิธีปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในมาตรการที่หลากหลาย ต้อง ถูกนำมาใช้ โดยครอบครัวจะต้องมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในการจัดการกับความประพฤติ ของเด็ก

¹⁹ Unites Nations Economic and Social Council resolution 1997/30 of 1 July 1997.

ผู้กระทำผิด รัฐต้องให้ความเชื่อมั่นว่า มาตรการทางเลือกจะเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และมาตรฐาน ของสหประชาชาติ และ บรรทัดฐานในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับมาตรฐาน และ บรรทัด ฐานในการป้องกันอาชญากรรม และ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นที่มีอยู่ ดังเช่นกฎอันเป็น มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎแห่ง กรุงโตเกียว) โดยการ พิจารณาเป็นพิเศษในการทำให้เชื่อมั่นต่อหลัก Due process ในการนำ มาตรการและหลักขั้นต่ำ ไปปฏิบัติ²⁰

3.2.4 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎ แห่งกรุงโตเกียว)

กฎอันเป็น มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎแห่ง กรุงโตเกียว) มีจุดประสงค์เพื่อให้รัฐภาคี นำมาตรการมาใช้เพื่อไม่ควบคุมตัว แล้ว หาทางเลือกอื่น มาแก้ไขการกระทำ ความผิดของเด็ก เพื่อเป็นการลดจำนวนเด็กในการจำคุก โดยให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการแก้ไขการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะการแก้ไขฟื้นฟู และ ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคม²¹

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎแห่ง กรุงโตเกียว) ได้ ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญามีสิทธิ ที่จะสามารถปล่อย ตัวเด็กที่กระทำ ความผิดได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี หรือ หาวิธีทางเลือกอื่น หรือ มาตรการ อื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด²² นอกจากนี้ ยังได้ กำหนดทางเลือก อื่นที่เจ้าหน้าที่หรือผู้พิพากษา สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดีเด็ก ดังนี้²³

- การกล่าวเตือนปากเปล่า
- การพักการลงโทษ
- มาตรการทางเศรษฐกิจ และโทษทางด้านงานเงิน เช่น การปรับ
- ยึดทรัพย์สิน หรือ ถอนกรรมสิทธิ์

²⁰ Art 15 of the Vienna Guidelines.

²¹ Art 1.2 and 1.5 Tokyo Rules.

²² Art 5, 6, 7, 8 and 9 Tokyo Rules.

²³ Art 8 Tokyo Rules.

- คดีใช้ค่าเสียหายหรือส่งทรัพย์สินเจ้าของเดิม
- ชะลอการฟ้อง หรือเลื่อนการลงคำพิพากษา
- คุมประพฤติ หรือ รอลงอาญา
- ทำงานบริการสาธารณะ หรือชุมชน
- ส่งตัวไปศูนย์ เพื่อฝึกอบรม
- วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งของการบำบัด ที่ไม่อยู่ในศูนย์บำบัด
- คำสั่งที่ผสมผสานระหว่างมาตรการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

3.3 แนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Restorative Justice)

สืบเนื่องมาจากปัญหาและความไม่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน นำมาสู่การพยายามหามาตรการหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้กับการแก้ไขปัญหอาชญากรรม แนวความคิดหนึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงปี 1970 และได้รับการพัฒนามาใช้อย่างหลากหลายได้แก่ แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ Restorative Justice

อันที่จริงแนวคิดนี้ มีมาตั้งแต่สมัยประมวลกฎหมายอัษฎมูราปี และในทางปฏิบัติของชนเผ่าต่าง ๆ ในแอฟริกาเหนือ ส่วนในเอเชียก็มีการปฏิบัติในเรื่องนี้อยู่แล้ว อาทิเช่นชาวอินเดียแดงใน ทวีปอเมริกาเหนือ ชาวอะบอริจินในออสเตรเลีย และ ชาวเมารีในนิวซีแลนด์ ฯลฯ เพียงแต่ว่า แนวคิด “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แนวใหม่” ได้พัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตก คือ แคนาดาที่เมืองออนตาริโอ เมื่อ 30 ปีที่แล้ว โดยพนักงานคุมประพฤติ คนหนึ่งกับอาสาสมัคร คุมประพฤติอีกคนหนึ่งร่วมกันคิด และจัดให้มีการไกล่เกลี่ยระหว่าง “ผู้เสียหายกับผู้ต้องโทษ” ขึ้นจากนั้นก็มีการพัฒนาเรื่อยมา โดยในอีก 10 ปีต่อมา ในนิวซีแลนด์ก็ได้มีการนำ “ครอบครัว” เข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยและพิจารณาคกลงกัน ส่วนประเทศอื่น ๆ ได้มีการตั้ง “ชุมชน” เข้ามาและพัฒนาเป็นโปรแกรมด้าน “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”²⁴

คำว่า “Restorative Justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นคำที่ใช้กัน อย่างแพร่หลายในสังคมโลก โดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN Expert

²⁴ นที จิตสง่า, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก,” ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545), น. 22-23.

Meeting on Restorative Justice ที่รัฐบาล แคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 2544 หมายถึง “การอำนวยความสะดวก ยุติธรรมที่ต้องการให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้าง ‘ความสมานฉันท์ในสังคม’ เป็นเป้าหมายสุดท้าย”²⁵

3.3.1 หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงแก้แค้น ทดแทน (Retributive Justice) มองอาชญากรรมว่าเป็นการกระทำผิดต่อรัฐเพราะเป็นการล่วงละเมิดต่อกฎหมายของรัฐที่กำหนดไว้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย การตอบโต้กับผู้กระทำผิดจึง เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด ผู้กระทำผิดมีฐานะเป็นประธานของการดำเนินคดีอาญา มีการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกัน ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมิได้มีส่วนจัดการกับ ผู้กระทำผิด จึงถูกตัดออกไปจากกระบวนการยุติธรรมโดยสิ้นเชิงและไม่ได้รับการเยียวยาแลจาก กระบวนการแต่อย่างใด Restorative Justice จึงพยายามที่จะให้คำจำกัดความของอาชญากรรม เสียใหม่ โดยแปลความว่า อาชญากรรมมิใช่การละเมิดต่อกฎหมายหรือเป็นการกระทำผิดต่อรัฐ แต่เป็นความเสียหายหรือเป็นการกระทำที่ผิดต่อบุคคลอื่น Restorative Justice สนับสนุนให้เหยื่อ และ ผู้กระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยการใช้การพูดคุย และการเจรจาต่อรองด้วยเหตุนี้ เหยื่อ และ ผู้กระทำผิดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ โดยรัฐ และ บุคคลผู้มีวิชาชีพกฎหมายกลายเป็นเพียงผู้ประสานงาน และ สนับสนุนระบบที่มีเป้า หมายอยู่ที่ความรับผิดชอบของผู้ทำความผิด ความร่วมมืออย่างเต็มที่ของทั้งฝ่ายเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิดและการแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดให้ดีขึ้น²⁶

Restorative Justice เป็นรูปแบบของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาที่มีพื้นฐานอยู่กับ การเยียวยาความเสียหาย กล่าวคือ เป็นการกระทำที่พยายามจะเยียวยาความเสียหายที่

²⁵ กระทรวงยุติธรรม, “วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์,” เอกสารสัมมนาเรื่องกระบวนการทัศน์ใหม่ของ กระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ณ ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี, 17-18 มกราคม 2546 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

²⁶ Howard Zehr, *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, (Scottsdale Pa: Herald Press).

เกิดจาก อาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ หรือด้านจิตใจ Howard Zehr ซึ่ให้เห็นว่า “การลวงละเมิดก่อให้ เกิดขึ้น” กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดกระทำผิดต่อผู้อื่น บุคคลนั้นก็มีหนี้หรือภาระที่ต้องแก้ไขในสิ่งที่ เกิดขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุดของ Restorative Justice คือการเยียวยาบาดแผลของทุกคนที่ได้รับผล กระทบจากการกระทำผิด ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่ฝ่ายผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเท่านั้น แต่รวม ถึงผู้กระทำผิดด้วย เพราะการกระทำผิดย่อมส่งผลกระทบต่อผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน

Restorative Justice มองว่า การแก้ไขปัญหานั้นมีความสำคัญมากกว่าการกล่าวโทษ สำหรับพฤติกรรมในอดีต วัตถุประสงค์หลักของ Restorative Justice ก็คือ ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำผิด (Restoration) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้ายซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และ ชุมชน เพื่อให้มีการชดใช้ (Restitution) เพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ²⁷ Zehr แนะนำว่า เมื่อมีการกระทำผิด คำถามที่จะเกิดขึ้นในมุมมองของ Restorative Justice ได้แก่ อะไรคือผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิด, จะทำอย่างไรจึงจะแก้ผลร้ายนั้นได้ และ ความรับผิดชอบเหล่านั้นเป็นของผู้ใด

กล่าวโดยสรุปแล้ว Restorative Justice คือความพยายามที่จะส่งเสริมให้มีการระงับความขัดแย้งที่เกิดจากอาชญากรรมโดยการนำเอาเทคนิคการแก้ไขปัญหามาใช้ ซึ่งมีการ เจรจาไกล่เกลี่ยและการชดเชยเยียวยาเป็นแก่นสาระสำคัญ Restorative Justice พยายามที่จะให้ อำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรม สร้างความรับผิดชอบให้ผู้กระทำผิดและสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดยอม รับผิดชอบในพฤติกรรมของตน โดยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม

Howard Zehr ได้ทำการเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้น ทดแทน ซึ่งเป็นระบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน กับกระบวนการทศน์ใหม่ในการอำนวยความยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ ดังนี้ ²⁸

²⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด,” ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เด็อนตุลา, 2545), น. 11.

²⁸ แปลโดย จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, “การปรับกระบวนการทศน์กระบวนการยุติธรรมไทย : จากการแก้แค้นทดแทนสู่การสมานฉันท์,” เอกสารในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย, ณ ตึก สันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, 16 มกราคม 2545 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

กระบวนการยุติธรรมแนวแก้แค้นทดแทน	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
นิยาม “อาชญากรรม” ว่าเป็นการกระทำผิด ต่อรัฐ	นิยาม “อาชญากรรม” ว่าเป็นการกระทำผิดระหว่าง บุคคลต่อบุคคล
เน้นที่การกระทำผิดตำหนิต่อความผิดพลาด ที่ได้กระทำไป	เน้นที่การแก้ไขปัญหาและความรับผิดชอบที่ตามมา จากผลแห่งการกระทำ
ใช้สัมพันธภาพและกระบวนการวิธีแบบปฏิบัติ ในการกลับเข้าสู่ภาวะปกติ	ใช้การพบปะพูดคุยและการเจรจาไกล่เกลี่ยในการกลับเข้าสู่ภาวะปกติ
กำหนดให้ได้รับความเจ็บปวดหลายจำด้วยการลงโทษ และ เพื่อยับยั้งป้องกัน	กำหนดให้มีการชดใช้ค่าเสียหายเพื่อเป็นวิธียุติเยี่ยวยาสองฝ่ายเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการคืนดีสมานฉันท์กัน
“ความยุติธรรม” ถูกกำหนดโดยเจตนาและโดยการดำเนิน กระบวนการวิธีตามกฎหมายเกณฑ์ ที่ถูกต้อง เหมาะสม	“ความยุติธรรม” ถูกกำหนดโดยการมีสัมพันธภาพที่ถูกต้องเหมาะสม ตัดสินด้วยผลลัพธ์ ที่ตามมา
ธรรมชาติของอาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งในสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ที่รัฐต้องยื่นมือเข้ามาจัดการ	ธรรมชาติของอาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งในสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหาก ทั้งสองฝ่ายตระหนักถึงความขัดแย้งนั้นรัฐก็ไม่ต้องเกี่ยวข้อง
หากสมาชิกสังคมคนใด ได้รับความเสียหาย จะต้องเป็นผู้กระทำผิดมารับความเสียหายแทน	เน้นที่การเยี่ยวยาสมาฉันท์สังคมที่ถูกประทุษร้าย ให้เกิดดุลยภาพอีกครั้ง
ชุมชนเป็นเพียง “ตัวประกอบ” ในการเป็นตัวแทนเชิงนามธรรมของรัฐ	ชุมชนเป็น “ผู้สนับสนุนที่สำคัญ” ในการอำนวย ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมแนวแก้แค้นทดแทน	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
กระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน เอาชนะ และ สร้างค่านิยมในลัทธิปัจเจกบุคคล	สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ ต่างคนต่างมีซึ่งกันและกัน
รัฐดำเนินการโดยตรงต่อผู้กระทำผิด ขณะที่เหยื่อถูกละเลย	เหยื่อ และ ผู้กระทำผิดมีบทบาทในการรับผิดชอบ ต่อ ปัญหา และ ร่วมกันหาทางแก้ไข โดยเหยื่อตระหนักถึง สิทธิ และ สามารถแสดง ความต้องการของตนออกมา ขณะที่ผู้กระทำผิดได้รับการกระตุ้นให้แสดง ความรับผิดชอบ ต่อการกระทำของตน
การแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดถูก จำกัด อยู่เพียงการถูกลงโทษ	การแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด ถูกกำหนดจากความเข้าใจผลกระทบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน ยอมรับ และ มีส่วนช่วยตัดสินใจในการแก้ไข ให้เกิดความถูกต้อง
“นิยามในลัทธิปัจเจกบุคคลรัฐดำเนินการโดยตรงต่อผู้กระทำผิด ขณะที่เหยื่อ ถูกละเลย การแสดงความรับผิดชอบ ของผู้กระทำผิดถูก จำกัดอยู่เพียงการถูกลงโทษ ต่างมีซึ่งกันและกันเหยื่อ และ ผู้กระทำผิดมีบทบาท ในการรับผิดชอบ ต่อ ปัญหา และ ร่วมกันหาทางแก้ไข โดย เหยื่อตระหนักถึง สิทธิ และ สามารถแสดง ความ ต้องการของตนออกมา ขณะที่ผู้กระทำผิดได้รับการ กระตุ้นให้แสดง ความรับผิดชอบ ต่อการกระทำของตน	นิยามในลัทธิปัจเจกบุคคลรัฐดำเนินการโดยตรงต่อผู้กระทำผิด ขณะที่เหยื่อ ถูกละเลย การแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดถูก จำกัดอยู่เพียงการถูกลงโทษต่างมีซึ่งกันและกัน
ผู้กระทำผิดต้องชดใช้ต่อรัฐ และ สังคมที่ตนล่วงละเมิด	ผู้กระทำผิดยอมสำนึกผิด และ มีพันธกรรมชดใช้ต่อผู้เสียหายด้วย

กระบวนการยุติธรรมแนวแก้แค้นทดแทน	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
เกิดรอยมลทินที่ไม่อาจลบเลือนไปได้	รอยมลทินที่เกิดขึ้นสามารถคลี่คลายลงด้วยการ กระทำอันเป็นการสมานฉันท์
ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการสำนึกผิด และ ให้อภัยกัน	มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการสำนึกผิด และ ให้อภัยกัน
รูปคดีขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในวิชาชีพของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาลและทนาย)	เป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างมีส่วนร่วมโดยตรงของผู้ที่ได้รับผลจากอาชญากรรม (ได้ แก่เหยื่อ ผู้กระทำผิด และ ชุมชน)

3.3.2 ลักษณะและรูปแบบของการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

Restorative Justice หรือการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เป็นรูปแบบของการอำนวยความยุติธรรมซึ่งเน้นความสำคัญ และการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม โดย มุ่งที่จะเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ไม่ว่าจะในทางด้านวัตถุ ทาง อารมณ์ และทางสังคม การป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการบูรณาการผู้กระทำผิดเข้ากับชุมชน อีกครั้ง การให้โอกาสผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ตลอดจนการจัดการหาวิธีการ เพื่อเลี้ยงการดำเนินคดีโดยผ่านกระบวนการยุติธรรม สั้นเปลืองค่าใช้จ่ายและมีความล่าช้า โดยมี ลักษณะและรูปแบบที่เห็นได้ชัดพอจะจำแนกออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1) เป็นกระบวนการที่เน้นการไกล่เกลี่ยและการตกลงกันของคู่กรณี

วิธีปฏิบัติของการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะมีรูปแบบการดำเนินที่เป็น การ จัดการให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้พบกันเพื่อทำให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ว่าผู้เสียหายรู้สึกอย่างไร โดยผู้กระทำผิดจะรับรู้ถึงผลร้ายที่เกิดจากการกระทำของตน และ วิธีการที่จะสามารถบรรเทาหรือแก้ไขความเสียหายนั้นได้ โดยผ่านกระบวนการที่เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด และ โดยการยอมรับฟังจากกลุ่มของผู้เสียหาย หรือสมาชิกในสังคมที่ได้พุดคุยเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่ได้จากอาชญากรรม ทั้งนี้ ความเห็นหรือทัศนคติของผู้เสียหาย จะเป็นปัจจัยหลักที่จะตัดสินว่าจะแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมอย่างไร

2) การระงับข้อพิพาทโดยวิถีทางของความเป็นเอกฉันท์

เนื่องจาก การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ได้เป็นมาตรการที่มาทดแทนกระบวนการยุติธรรมของรัฐ แต่เป็นเพียงทางเลือกที่นำมาใช้แทนการดำเนินคดี โดยกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเท่านั้น การดำเนินการตามรูปแบบของ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือด้วยความสมัครใจเป็นสำคัญ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้ ความร่วมมือก็จะต้องกลับไปใช้วิธีการตามกระบวนการยุติธรรมของรัฐต่อไป

การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งที่จะไปสู่รูปแบบของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เป็นเอกฉันท์ โดยถือว่าคุณกรณีทุกฝ่าย อันได้แก่ ผู้เสียหาย ชุมชน รัฐ และ ผู้กระทำผิด ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ แสวงหาความยุติธรรม²⁹ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจและความพอใจของคุณกรณีทุกฝ่าย ที่จะเข้าร่วมกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นโดยจะไม่มีการบังคับให้ผู้กระทำผิด หรือผู้เสียหายเข้าร่วมในกระบวนการแต่อย่างใด ความเต็มใจของผู้กระทำผิดที่จะเข้าร่วมในกระบวนการ เชิงสมานฉันท์ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการยอมรับความผิด หรือเมื่อได้รับการพิสูจน์ความผิดแล้ว และเมื่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ได้ตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการในการไกล่เกลี่ยแล้วยอมรับต้องได้รับความเห็นชอบอย่างเป็นทางการจากทุกฝ่ายในเรื่อง ๆ นั้น ด้วย

3) การแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมและการสร้างความสัมพันธ์ใหม่โดยการชดใช้ความเสียหายแทนการลงโทษ

โครงการต่าง ๆ ที่อยู่ในรูปแบบของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พยายามเน้นหนักที่ความสำคัญในการสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของ อาชญากรรมได้รับการชดเชยความเสียหายเพื่อให้อาชญากรรมเดิม เสมือนว่าอาชญากรรมมิได้เกิดขึ้นแก่เขาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการชดใช้อาจไม่ใช่เรื่องเงินอย่างเดียว แต่อาจเป็นการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะหรืออื่น ๆ แล้วแต่กรณี รูปแบบของการจัดการกับผู้กระทำผิดตามวิถีทางของ Restorative Justice จึงมีลักษณะเป็นการให้ผู้กระทำผิดทำความดีชดใช้หรือยินยอม ที่จะปรับพฤติกรรม เพื่อแลกกับการยอมรับกลับสู่สังคมอีกครั้ง

โดยลักษณะ และ รูปแบบแล้ว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เป็นทางเลือกเสริม มิใช่เป็นการทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก โครงการที่เป็นลักษณะของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จำนวนมาก จึงถูกนำมาใช้

²⁹ John Belgrave, "Restorative Justice," a discussion paper, Ministry of Justice, New Zealand.

ควบคุม ไปถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่ วิธีทางที่เป็นการเจรจาไกล่เกลี่ย การแก้ไขฟื้นฟู และ การเยียวยาอาจเกิดขึ้นหรือถูกนำมาแทรกในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อย่างไรก็ตาม โครงการของ Restorative Justice อาจถูกดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นอิสระหรืออยู่ภายนอก ของระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาก็ได้

Restorative Justice สามารถนำมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น ในขั้นตอนตำรวจสามารถนำมาใช้สำหรับความผิดที่ใช้การตักเตือนหรือปรับ ในชั้นอัยการกรณีมีการชะลอการฟ้องก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ ส่วนในชั้นศาลก็สามารถนำมาใช้ประกอบเป็นเงื่อนไขในการกำหนดคำพิพากษาว่าควรจะเข้าสู่กระบวนการนี้ก่อนและ แม้ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบเงื่อนไขการพัก การลงโทษได้

ประเภทคดีหรือความผิดที่จะนำ Restorative Justice มาใช้นั้น ได้แก่ ความผิดเล็กน้อยๆ หรือความผิดที่ไม่ร้ายแรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น ความผิดที่กระทำ โดยประมาท ความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำ และ ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตาม มิได้มีข้อจำกัดว่า Restorative Justice จะใช้ได้เฉพาะกับคดีที่ไม่รุนแรงเท่านั้น แม้แต่คดีที่เป็นความผิดร้ายแรง หรือ ความผิดอุกฉกรรจ์ก็สามารถนำมาตรกรทาง Restorative Justice ไปใช้ได้ ในเรวันดา Bishop Desmond TuTu³⁰ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้นำเอาเรื่อง Restorative Justice ไปใช้เพื่อสร้างสมานฉันท์ในระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ในแคนาดาได้มีการใช้ Restorative Justice ใน กรณีการประพุดมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในเท็กซัสได้ใช้ในคดีฆาตกรรม เพื่อให้เหยื่อที่มีชีวิตที่หลงเหลืออยู่หรือผู้เป็นญาติได้มีโอกาส พบกับผู้กระทำผิดเพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีขึ้น

3.3.3 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีเด็กและเยาวชนกระทำ ความผิด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปรัชญาในการจัดตั้งกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นหลัก ศาลเยาวชนในช่วงแรก ๆ เกิด ขึ้นโดยความมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงการจำคุกเยาวชน ร่วมกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเน้น ปรัชญาการให้อำนาจรัฐเข้าไปแทรกแซงควบคุมสอดส่อง ดูแล เด็ก แทนบิดา

³⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27, น. 16.

มารดา การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนกระทำแบบไม่เป็นทางการ เช่น กระทำในห้องที่ไม่ใช่ห้องพิจารณาคดี ลดบทบาทของทนายความและการเผชิญหน้า มีพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ คอยช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับสู่สังคมได้ ศาลเยาวชนได้ปฏิเสธการใช้วิธีการลงโทษ ที่กระทำในศาลอาญา รวมทั้งการแก้แค้นทดแทนและการยับยั้งการกระทำผิดอื่น ๆ ที่เป็นเหตุผล สนับสนุนมาตรการลงโทษ มาใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟู และ บูรณาการเพื่อกลับคืนสู่สังคมต่อผู้ กระทำผิดที่เป็นเยาวชนแทนการลงโทษ มีการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบไม่เป็นทางการและความ ร่วมมือระหว่างผู้พิพากษา เด็ก และ ปัญหาของเด็ก มีการดำเนินกระบวนการที่จะให้เหยื่อ และ ครอบครัวของเหยื่อมีส่วนร่วมในการหาข้อยุติกรณีพิพาท และ ปฏิเสธการลงโทษโดยหันมาใช้ วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิด³¹ ในประเทศสหรัฐอเมริกา คดีเยาวชนมากกว่า ครึ่งถูกแก้ไขก่อนที่คดีจะขึ้นสู่ศาล โดยใช้วิธีที่ผู้ปกครองของเด็กจะต้องเข้าร่วมประชุม เพื่อปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่เพื่อตัดสินใจว่า การแก้ไขปัญหาลูกจะใช้วิธีการควบคุมการประพฤติอย่าง ไม่เป็นทางการ การชดใช้ค่าเสียหาย หรือใช้วิธีการอื่น ๆ และแม้ว่าจะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล แต่วิธีการแก้ไขเยาวชนก็จะใช้วิธีการที่เรียกว่า มาตรการแทรกแซงโดยการบำบัดรักษา (Therapeutic Intervention) มากกว่าที่จะใช้วิธีการแก้แค้นทดแทน หรือยับยั้งการกระทำผิด ซึ่งเป็นเป้าหมาย ของการแก้ไขผู้กระทำความผิดของศาลอาญา³²

ทางด้านของ Restorative Justice เอง ก็ได้มีการพัฒนาไปใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับ เด็กและเยาวชนมากที่สุด และมีแนวโน้มให้เห็นถึงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการขัดเกลาทาง สังคมเพื่อให้เกิดการสำนึกผิด และปรับปรุงตัวมากกว่าที่จะใช้วิธีการที่รุนแรงโดยการตัดออกจากสังคม ประกอบกับโดยลักษณะของวิธีการดำเนินการของ Restorative Justice มักจะนำมาใช้ เพื่อระงับข้อพิพาทในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นผลให้ไม่ต้องดำเนินคดีในระบบกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาและมักจะนำมาใช้กับกรณีของผู้กระทำความผิดที่ยังไม่สมควรจะถูกดำเนินคดี หรือ ถูกลงโทษตามกระบวนการทางกฎหมาย แนวปฏิบัติเช่นนี้จึงสอดคล้องและเป็นไป

³¹ Lee E. teitelbaum, "Restorative Justice for Juvenile in the United States," แปลโดย วลัยยา ศรีพยัคฆ์, "เอกสารประกอบการ สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย", ซึ่งจัดโดยกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, 16 มกราคม 2545. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³² เฟิงอ๋าง, น. 4.

ในทิศทางเดียว กันกับแนวความคิดของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งไม่เน้นการลงโทษอยู่ แล้ว นอกจากนี้ โดยลักษณะการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เห็นได้ชัดว่าเป็นการ กระทำผิดที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ และ ผู้เสียหายก็น่าจะยอมรับการกระทำผิดของเยาวชนได้ง่ายกว่าและไม่ประณามเด็ก อีกทั้งวิธีการแก้ไขก็สอดคล้องตรงกัน ในแง่ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กได้รับการขัดเกลาทางสังคม และ เรียนรู้วิธีการที่จะปรับปรุงตัว ให้กลับเข้าสู่สังคม ได้อีกครั้ง

ทั้งนี้ ในต่างประเทศ มีรูปแบบหรือโครงการที่เกิดจากแนวความคิดของ Restorative Justice ที่ถูกนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมของเด็ก ได้แก่

- **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด (Victim Offender Mediation)** วิธีการไกล่เกลี่ยเป็นการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่ออาชญากรรม กับผู้กระทำผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ใน กระบวนการยุติธรรม และ อาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นคนกลาง ให้ความช่วยเหลือไกล่เกลี่ย(Mediator) ให้ผู้กระทำผิด ยอมรับผิดขอโทษในการ กระทำของตนและพร้อมที่จะขอโทษ ชดเชยความเสียหาย และแก้ไขตนเองไม่ให้มีการกระทำผิด ซ้ำอีก วิธีการนี้ใช้ในประเทศ แคนาดา สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นอร์เวย์ และ ฟินแลนด์ ซึ่งในบางประเทศ มีการบัญญัติกฎหมายรองรับ โดยตรง เช่น The Austrian Juvenile Justice Act of 1998 ของประเทศ ออสเตรเลีย หรือ The Canadian Offender Act of 1984 ของประเทศ แคนาดา เป็นต้น

-**การล้อมวงพิจารณาความ (Sentencing Circle)** รูปแบบนี้เป็นการพิจารณาที่ไม่เป็นทางการ มีลักษณะนั่งล้อมวงกันเพื่อพิจารณาความที่เกิดขึ้น โดยมีผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำเลย ผู้เสียหาย ญาติ และครอบครัว พยาน และ ตำรวจ โดยให้ทุกฝ่ายได้พูดคุยกัน ถึงเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้น และ ทำความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้ผู้กระทำผิดยอมรับผิด และ พร้อมที่จะชดเชยแก่ผู้เสียหาย และสังคม โดยที่ประชุมจะร่วมกันกำหนดวิธีการลงโทษที่เหมาะสมให้กับผู้กระทำผิด เพื่อป้องกัน การกระทำผิดซ้ำอีก วิธีการนี้นำมาใช้ในประเทศ แคนาดา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ใน หลายขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทาง เช่น การหันเหคดีออกจาก การพิจารณาใน ชั้นศาล หรือ ใช้ในกระบวนการลงโทษ (Correction process)

- **คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative board)** เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับ การฝึกอบรมมาเพื่อทำการจัดประชุมอภิปรายร่วมกับผู้กระทำผิด เกี่ยวกับการกระทำผิด และผลร้าย ที่เกิดจากการกระทำนั้น จากนั้น คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดการลงโทษที่เหมาะสมทั้งหมด รวมทั้งกำหนดระยะเวลาของการลงโทษ ซึ่งต้องได้รับความยินยอม และ การยอมรับจากผู้กระทำ ผิดด้วย คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนจะดำเนินการตามคำสั่งศาล และจะเป็น

ผู้ติดตาม และ รายงาน ถึงการปฏิบัติตามบทลงโทษที่ได้กำหนดขึ้นต่อศาลด้วย วิธีการนี้ถูกนำมาใช้เป็นหนึ่งในเงื่อนไข การคุมประพฤติซึ่งเป็นมาตรการสำหรับเบี่ยงเบนคดีเด็ก ที่กระทำผิด ออกจากกระบวนการ ยุติธรรมที่เป็น ทางการในประเทศสหรัฐอเมริกา

-**การประชุมกลุ่มครอบครัว** (Family Group Conferencing) รูปแบบนี้เป็นการ โกล่เกลี่ยข้อ พิพาทโดยมีตัวแทนของชุมชน และ ครอบครัวของคู่พิพาทเข้าร่วมในการปรึกษาหารือ ถึงแนวทาง ในการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้น ลักษณะเด่นของของการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ ครอบครัว จะเป็นผู้กำหนดมาตรการลงโทษแก่เด็ก หรือเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ จะทำให้ เด็กสามารถยอมรับโทษ หรือ มาตรการที่ครอบครัวของตนเป็นผู้กำหนดขึ้น ได้มากกว่าใน กรณี ที่ศาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนด ปัจจุบัน การประชุมกลุ่มครอบครัว ถูกนำมาใช้ใน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ อังกฤษ ไอร์แลนด์ สวีเดน และ แคนาดา

3.4 หลักการของสหประชาชาติเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 2005

คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council) ได้ลง มติรับรองเอาร่างหลักการพื้นฐาน ในการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่อง ทางอาญา (Basic principles on the use of restorative justice programmers in criminal matters) ในการประชุมของคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการ ยุติธรรม (Com- mission on Crime Prevention and Criminal justice) ครั้งที่ 11 ที่กรุงเวียนนา ระหว่างวันที่ 16-25 เมษายน ค.ศ 2002 ³³ ให้เป็นแนวทางที่ประเทศต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อเสริมข้อบกพร่อง ที่มีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมหลัก และ ด้วยเหตุที่รูปแบบของความยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ได้ พัฒนามาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีพื้นฐานของปรัชญาและความเชื่อ ที่ต่างกัน การนำมา ใช้ จึงต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมนั้น ๆ โดยได้วางหลักการ พื้นฐานในการนำความ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ดังนี้

³³ ดู “Commission on the Crime Prevention and Criminal Justice report on the eleven session 16-25 April 2002”, economic and social council, United Nations, New York, 2002 เอกสาร E/2002/30,E/CN, 15/2002/14.

1) คำจำกัดความ

(1) “โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึงโครงการใด ๆ ซึ่งใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ หรือมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลในทางสมานฉันท์

(2) “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่บรรลุของวิธีการสมานฉันท์ ตัวอย่างของผลในทางสมานฉันท์ ได้แก่ การฟื้นฟูเยียวยา การทำงานบริการสังคม และโครงการ หรือการตอบสนองอื่นใดที่ออกแบบมา เพื่อให้บรรลุถึงการเยียวยาขาดให้แก่ผู้เสียหายหรือชุมชน และการทำให้ผู้เสียหาย และ หรือ ผู้กระทำผิดได้กลับคืนมาด้วยความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน

(3) “วิธีการสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และหรือบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยอาจมีบุคคลที่สามที่มีความยุติธรรมและ เป็นกลางเข้ามาช่วยเหลือ ตัวอย่างของวิธีการสมานฉันท์ ได้แก่ การประนอมข้อพิพาท การประชุม กลุ่ม การพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง

1. “คู่กรณีหมายถึง” ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และ บุคคลอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ซึ่งอาจมีส่วนร่วมในโครงการกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์นั้น

2. “ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน” หมายถึง บุคคลที่สามที่มีความยุติธรรมและเป็นกลางซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุน การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและการกระทำผิดในการเข้าสู่โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น

2) การดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรมีได้ทั่วไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา

- วิธีการสมานฉันท์ ควรใช้เฉพาะกรณีที่คู่กรณีให้ความยินยอม โดยอิสระ และ สม่ครใจ คู่กรณีควรที่จะสามารถยกเลิก เพิกถอน ความสม่ครใจของคู่กรณี และ ประกอบด้วยภาระหน้าที่ ที่ชอบด้วยเหตุผล และ พอเหมาะพอดีเท่านั้น

- คู่กรณีทุกฝ่ายควรได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริงพื้นฐานแห่งคดีนั้น โดยถือเป็นพื้นฐาน ของการเข้าร่วมในวิธีการสมานฉันท์ การเข้าร่วมของคู่กรณีไม่ควรถูกใช้เป็นพยานหลักฐานสำหรับ การดำเนินคดีอาญาในภายหลังว่าได้มีการยอมรับผิด

- ช่องว่างที่เห็นได้ชัดเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ เช่น อำนาจต่อรองที่ไม่เท่ากัน และอายุวุฒิภาวะ หรือ ความสามารถทางสติปัญญาของคู่กรณี ตลอดจนภัยคุกคามที่มีต่อความปลอดภัยของคู่กรณีฝ่ายใดควรเป็นข้อที่นำมาพิจารณาในคดี และ การดำเนินการตามวิธีการ เชิงสมานฉันท์

นั้น นอกจากนี้ ความคิดเห็นของคู่กรณีเอง เกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือ ผลในทางสมานฉันท์ก็ควรถือเป็นข้อสำคัญที่นำมาพิจารณาด้วย

- ในกรณีที่วิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรดำเนินการทุกวิธีทางเท่าที่จะกระทำได้เพื่อ สนับสนุนให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้เสียหายและต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนหาทางทำให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดสามารถที่จะกลับคืนไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้ อย่างปกติสุข

3) การจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- แนวทางและมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรมีกำหนดขึ้น โดยทาง นิติบัญญัติหากจำเป็น เพื่อที่จะเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ นั้น แนวทางมาตรฐานดังกล่าวควรระบุถึง

ก. เงื่อนไขซึ่งกำหนดลักษณะของคดีที่จะดำเนินโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ได้

ข. การจัดการทางคดีหลังจากที่มีการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์แล้ว

ค. คุณสมบัติ การฝึกอบรม และ การประเมินผลผู้ช่วยเหลือสนับสนุน

ง. การบริการจัดการในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กขั้นพื้นฐานในทางวิธีพิจารณาความควรมีการนำใช้ ใน โครงการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิธีการเชิงสมานฉันท์

ก. คู่กรณีควรมีสติที่จะได้รับคำปรึกษาและนำทางกฎหมายทั้งก่อน และ ในกรณีที่ จำเป็นควรจัดให้มีล่ามและการแปลความให้คู่กรณีนั้น นอกจากนี้ กรณีผู้เยาว์พึงมีสิทธิ ได้รับการ ช่วยเหลือจากพ่อแม่ของตนด้วย

ข. ก่อนที่จะมีการตกลงเข้าร่วมในวิธีการเชิงสมานฉันท์ คู่กรณีแจ้งให้ ทราบถึงรายละเอียดของสิทธิคู่กรณี ลักษณะของวิธีการสมานฉันท์ และผลที่จะเป็นไปได้อย่างจากการ ตัดสินของตนนั้น

ค. ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ไม่ควรถูกชักจูงด้วยวิธีการอันไม่ชอบธรรมใดๆ เพื่อให้ เข้าร่วมในวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางสมานฉันท์นั้น

- การถกปัญหากันในระหว่างการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ควรเป็นความลับและไม่ควร ที่จะเปิดเผยในเวลาต่อมา เว้นแต่จะเป็นไปโดยยินยอมของคู่กรณี

- การยุติคดีอันเนื่องมาจากข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในโครงการกระบวนการยุติธรรม เชิง สมานฉันท์ ควรมีสถานะเช่นเดียวกับคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล และ ควรทำให้สิทธิในการ

ฟ้องคดี ในเรื่อง เดียวกันนั้นเป็นอันระงับไป (ตามหลักที่ว่า บุคคลไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำใน ความผิดเดียวกัน)

- ในกรณีที่คู่กรณีอาจตกลงกันได้ คดีนั้นควรที่จะกลับเข้าสู่การดำเนินการใน กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาตามปกติ และควรมีการดำเนินการทางคดีต่อไปอย่างไม่ชักช้า แต่ การที่คู่กรณี ไม่สามารถตกลงกันได้นี้ ไม่อาจนำมาเป็นข้อพิจารณา สำหรับกำหนดโทษให้หนักขึ้น แก่ผู้กระทำผิดใน กรณีที่มีการดำเนินคดีอาญานั้น

- กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในวิธีการสมานฉันท์เรื่องนั้น ควรจะ กลับเข้า สู่รายการของวิธีการเชิงสมานฉันท์นั้นใหม่ หรือเข้าสู่การดำเนินการในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา โดยปกติ และควรมีการดำเนินการต่อไปโดยไม่ชักช้า แต่กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติ ตามข้อตกลงดังกล่าวนี้ ไม่อาจนำมาเป็นข้อพิจารณาสำหรับกำหนดโทษหนักขึ้นแก่ผู้กระทำความ ผิดในกรณีที่มีการดำเนินคดี อาญานั้น

4) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน

- ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรคัดสรรมาจากทุก ๆ ส่วนในสังคมและควรเป็นผู้ที่มีความ เข้าใจเป็น อย่างดีโดยทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชน ควรมีความสามารถในการ แสดงออก ถึงการ ตัดสินใจและทักษะที่จำเป็นในการประสานบุคคล ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการ ดำเนินวิธีการ เชิงสมานฉันท์

- ผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุน ควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม บนฐานแห่งข้อเท็จจริง ของคดี ความจำเป็น และความต้องการของคู่กรณี ผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุนพึงเคารพ ศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ ของคู่กรณีอยู่เสมอ และ พึงดำเนินการส่งเสริมให้คู่กรณีได้ปฏิบัติด้วยการ ให้เกียรติซึ่ง กันและกัน

- ผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุนควรรับผิดชอบในการจัดให้เกิดบรรยากาศที่ปลอดภัย และ เหมาะสม ต่อการดำเนินวิธีการสมานฉันท์ ทั้งนี้ ผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุนควรตระหนักด้วยความ เอา ใจใส่ ต่อประเด็น ที่เป็นเรื่องเปราะบางสำหรับคู่กรณีด้วย

- ผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุน ควรได้รับการฝึกอบรมตั้งแต่เบื้องต้นก่อนที่จะเข้ามา ทำหน้าที่ เป็นผู้ช่วยเหลือผู้สนับสนุน อีกทั้งควรได้รับการฝึกอบรมในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปด้วย การฝึกอบรม ควร มุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง เสริมสร้างความตระหนักถึงความต้องการ โดยเฉพาะ ของผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา และ ความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับการจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อ ประโยชน์ ต่อการปฏิบัติหน้าที่

5) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- ควรมีการปรึกษาหารือ อย่างสม่ำเสมอระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กับผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการโครงการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อที่จะขยายขอบเขตการดำเนินโครงการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ แสวงหาหนทางที่จะทำให้รูปแบบเชิงสมานฉันท์ เข้าไปอยู่ในการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

- ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมการศึกษาวิจัย และ การประเมินผลโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อประเมินว่าผลในทางสมานฉันท์อันเกิดจากการดำเนินการ นั้นอยู่ในระดับใด และ สามารถใช้เป็นทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยปกติ เพียงใด และ นำเสนอผล ในเชิงบวกต่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในคดีทั้งหลาย

- วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุง แก้ไข เมื่อเวลาผ่านไป ประเทศสมาชิกจึงควรส่งเสริมการประเมินผล และ ปรับปรุงโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวอย่างจริงจัง และ เป็นกิจจะลักษณะ เพื่อให้สอดคล้องกับคำ นิยามดังกล่าวข้างต้น

เมื่อเด็กได้กระทำความผิดอาญา จึงควรรหาทางแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานะความเป็นจริง แห่งเหตุ และ ปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่ง สหประชาชาติ รวมทั้งกฎ และ ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เป็นคำแนะนำของ สหประชาชาติในการแก้ไข ปัญหา การกระทำความผิด ของเด็ก

ดังนั้น หากเด็กกระทำความผิดอาญา เมื่อไม่ต้องการให้มีการดำเนินคดีโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการ ก็ต้องมีมาตรการอื่นมาแก้ไขการกระทำความผิดของเด็ก โดยจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

3.5 กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลักที่ใช้เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกไม่ใช่กระบวนการยุติธรรมที่มาทดแทนกระบวนการยุติธรรมแบบพิธีที่เป็นทางการ แต่เป็นการเสนอทางเลือกอื่นมาใช้แก้ไขการกระทำความผิดของเด็ก เพื่อหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการเท่านั้น โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลัก ๆ ที่หลายประเทศนำมาใช้เพื่อแก้ไขการกระทำความผิดของเด็ก และ เยาวชน มีด้วยกัน 4 แบบ ดังนี้³⁴

³⁴ The Book of Restorative Justice of Harward Rehr , 2002.

- 1 การไกล่เกลี่ย (Mediation)
- 2 การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ Family Group Discussion)
- 3 คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative Board)
- 4 การประชุมแบบล้อมวง (Circles หรือ Circle Sentencing หรือ Peacemaking Circle)

3.5.1 การไกล่เกลี่ย ระหว่างผู้เสียหาย และ ผู้กระทำความผิด (Mediation)

การไกล่เกลี่ย เป็นการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่ออาชญากรรม กับผู้กระทำความผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และ อาสาสมัครมาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่าเหยื่ออาชญากรรม และ ผู้กระทำความผิดต้องได้พูดคุยทำความเข้าใจกัน ในโลกของความเป็นจริง และ บนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่าย³⁵ โดยความขัดแย้ง ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปจะต้องไม่เป็นผลจากการไกล่เกลี่ย การสนับสนุนให้มีการ เยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัด เวทีที่ปลอดภัย และ ควบคุมพวกเขาให้พบปะ พูดคุยกับ ผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของความ สัมครใจ การยอมให้ผู้กระทำความผิดเรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรม ที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และ เข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรม ของเขา ที่กระทำไป จัดหาโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม และ ผู้กระทำความผิด ได้ร่วมกันพัฒนา และ ยอมรับแผนการเยียวยา ชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น Victim-Offender-Mediation เป็นวิธีการที่หลายประเทศ นำมาใช้ อาทิเช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ทวีป อเมริกาเหนือ และ ออสเตรเลีย

การไกล่เกลี่ยในความหมายของ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต่างจาก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการตกลงกันเพื่อหาทางประนีประนอมยอมความ (Compromise) ของคู่ความ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาทในการดำเนินการ หาทางในการบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษ และ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย หรือ ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม แต่การไกล่เกลี่ยในความ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้เหยื่อและผู้กระทำความผิดมาพบกัน ณ สถานที่ปลอดภัย มี

³⁵ ณัฐพร ไตประยูร, “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน”, (สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 47.

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิด แสดงความรับผิดชอบ โดยการช่วยเหลือและชดใช้ความเสียหาย จากอาชญากรรมต่อเหยื่อ และการ ชดใช้นี้ ไม่จำเป็นตีค่าเป็นจำนวนเงินเสมอไป โดยผู้ไกล่เกลี่ยที่ ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ เป็นผู้ ช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดี กระบวนการไกล่ เกลี่ยเป็นการเปิดโอกาสให้เหยื่อได้พูด หรือ แสดงว่าผลจากการกระทำของเขาก่อให้เกิดผลร้าย อย่างไม่บ้าง ต่อใครบ้าง ได้ถามผู้กระทำผิดได้ ตามความต้องการ ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือ วางแผนเพื่อให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายที่ เกิดขึ้น และ เป็นโอกาสของผู้กระทำผิด ในการใน การแสดงความรับผิดชอบ ต่อการกระทำของเขาโดยตรง ตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดจากการกระทำ ของเขา และ มีส่วนในการวางแผนเพื่อชดใช้ ค่าเสียหาย ที่เกิดขึ้น

ดังนั้น การไกล่เกลี่ย ในความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงไม่ได้ทำเพื่อเพียงหาข้อสรุปว่า ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดจริงหรือไม่ และ จะบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษได้อย่างไร เท่านั้น แต่เป็นการเริ่มต้นด้วยการยอมรับทุกฝ่ายว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น และ ทำความเข้าใจให้ ตรงกับผู้เสียหายเพื่อเข้าใจผลร้ายและความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด

ก. แนวคิดและหลักการสำคัญ

กรอบโครงสร้างทางทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และ ผู้กระทำผิด (Victim-Offender-Mediation) ประกอบไปด้วย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความยุติธรรม 3 ประการได้แก่ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ทฤษฎีความยุติธรรม (Equity theory) และ ทฤษฎีการบรรยาย (Narrative theory) ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์พยายามตอบสนองอาชญากรรมด้วยบรรทัดฐานของ ชุมชน อันได้แก่การทำให้คืนดีกัน การกลับคืนสู่สังคม องค์กรของแนวคิดความยุติธรรมโดยเน้น ย้ำให้ ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ส่งเสริมค่านิยม ของ ชุมชน และ การชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม การไกล่เกลี่ยแบบ VOM จึงนำ แนวคิดนี้ มาใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรม โดยให้ผลประโยชน์แก่เหยื่อ อาชญากรรมด้วย และ เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลให้กลับคืนมา

ทฤษฎีความยุติธรรมได้ตั้งข้อสมมติฐานว่า ความเป็นธรรมและความยุติธรรมได้มีอยู่ ทุก สถานการณ์ เมื่อความยุติธรรมได้ถูกละเมิด เหยื่ออาชญากรรมต้องมียุทธวิธีในการฟื้นฟูความ ยุติธรรมให้กลับคืนมา ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมที่ปฏิเสธกระบวนการยุติธรรมมักจะตัดสินใจเข้าร่วม กระบวนการไกล่เกลี่ยแบบ VOM ทั้งนี้เพราะต้องการให้ผู้กระทำผิดเข้าชดเชยความเสียหาย ที่ ตรงต่อความต้องการของตนอย่างเหมาะสม

สุดท้าย ทฤษฎีการบรรยาย มีความมุ่งหมายในการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม ได้ เล่าเรื่องราวของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับตนเอง รวมทั้งความเจ็บปวดทางร่างกายและจิตใจ

ตลอดจน ความสูญเสียด้านอื่น ๆ ที่ได้รับ³⁶โปรแกรมของ VOM ได้นำทฤษฎีมาใช้ใน กระบวนการ ด้วยโดยเปิด โอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมได้เล่าเรื่องราวของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับตนเอง การ แสดงความรู้สึกต่อผลเสียหายที่ตนได้รับ ทำให้ความกลัว และ ความกังวลของเหยื่อ อาชญากรรม ลดลง

นอกจากนี้ วิธีการไกล่เกลี่ยแบบ VOM ยังมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ด้วยหลักการของการไกล่เกลี่ยอย่างมีมนุษยธรรม (Humanistic mediation) ซึ่งหลักการนี้มีค่านิยม และ ความเชื่อในความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง และ ความมีมนุษยธรรมของมนุษย์ ให้มีความสำคัญกับผู้ ไกล่เกลี่ย และ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และ เชื่อว่ากระบวนการไกล่เกลี่ย สามารถสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นโดยให้คู่ กรณีสมาทานกันรับรู้ความรู้สึกของแต่ละฝ่ายและให้คงความช่วยเหลือซึ่งกัน และ กัน

รูปแบบการไกล่เกลี่ยแบบ Victim offender mediation มีหลักการสำคัญดังนี้³⁷

- มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่หลักการของความถูกต้อง ภายใต้หลักการของความถูกต้อง นั้นมนุษย์ จึงสามารถเข้าถึงปัญหา และ ขจัดปัญหาด้วยหลักการของความถูกต้องนั้น
- ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีส่วนสำคัญมากในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยเป็นบุคคลที่สามที่ มีความ เป็นกลางทำหน้าที่ในการอธิบายและให้คำแนะนำในการประชุมเพื่อไกล่เกลี่ยรวมทั้งจัดที่ นั้ง และ วางแผนการประชุม เป็นผู้ที่ทำให้ คู่กรณีแต่ละฝ่าย ที่มีความแตกต่าง กันทางด้านอุปนิสัย สถานะทางสังคม ฐานะและความเป็นอยู่ นำไปสู่การเจรจา ไกล่เกลี่ยที่มีความสำคัญ แม้ว่า จะเต็ม ไปด้วยอารมณ์ที่รุนแรงของคู่กรณีก็ตาม
- ผู้ไกล่เกลี่ยต้องใช้กลยุทธ์หรือ เทคนิคเฉพาะทางในการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อให้ การดำเนิน การไกล่เกลี่ย เป็นไปด้วยความสะดวกและปลอดภัย
- เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคู่กรณีแต่ละคนจะได้รับกา รเอาใจใส่ และมีความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งถึงผลกระทบที่แต่ละคนได้รับ การบอกเล่าและรับฟังเรื่องราวเหล่านั้นจะทำให้เกิด ทัศนคติ ที่ดีขึ้นระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด

³⁶ Gehm, J, R, "Victim offender mediation programmer: an exploration of practice and theoretical frameworks," Western Criminology Review 1, 1: 13 <http://wcr.sonoma.edu/v1n1/gehm/html>.

³⁷ Umbrit, M, S, Guideline for victim-sensitive victim offender mediation : restorative justice through dialogue, (Washington DC : Office for victims of Crime, U.S Department of justice 2000), pp.7-8.

- ในการประชุม ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการเจรจา ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีแต่ละฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้ทั้งวัจนภาษา และ วัจนภาษาในการสื่อสารมี ความจริงใจ ตรงไปตรงมา มีความเอาใจใส่และ ไม่เสแสร้ง
- คู่กรณีได้รับการเสนอทางเลือกต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยไม่ว่าจะเป็น เวลา หรือสถานที่ที่จะทำการไกล่เกลี่ย นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม มีสิทธิในกระบวนการ มากขึ้น
- ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทสำคัญในการทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ โดยใน ระหว่างการประชุม ผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้าแทรกแซงการเจรจาให้น้อยที่สุด และ ส่งเสริมหรือสนับสนุน ให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเข้าเจรจาไกล่เกลี่ยกัน
- กระบวนการไกล่เกลี่ยจะทำให้ความต้องการของคู่กรณีเกิดขึ้น และ คู่กรณีรู้สึกปลอดภัย และเข้าร่วมเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยความสบายใจ ซึ่งการที่คู่กรณีใช้รูปแบบการสื่อสาร ที่แตกต่างกัน จะทำให้เกิดการเข้าใจความหมายที่ผิดได้
- ต้องร่วมมือกันในการทำให้ความต้องการ และ สัดส่วนตัวเสียของคู่กรณีทุกฝ่ายที่ผลเป็นที่น่าพอใจ
- การทำข้อตกลงในการไกล่เกลี่ยเป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็นการแนะนำและมีรายละเอียด ให้ปฏิบัติตาม และ กล่าวถึงบทสนทนาระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิดเกี่ยวกับ อาชญากรรมและผลกระทบของอาชญากรรมต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเขาส่วนความพอใจ ของคู่กรณีในการไกล่เกลี่ยไม่มีผลในการทำข้อตกลง

ข. ขั้นตอนและวิธีการ

กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรม หรือ ผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด มีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนการกลั่นกรองคดี (Intake)

ในขั้นตอนการกลั่นกรองคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลนั้น คดีใดสมควรที่จะดำเนินการโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาล คดีนั้นสามารถเข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ โดยคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้แก่ คดีลักทรัพย์ คดีทำร้ายร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย คดีที่ผู้กระทำผิด รับสารภาพ โดยไม่ใช้ ผู้กระทำผิดที่เคยต้องโทษแล้วหลายคดี หรือเป็นผู้มีสุขภาพจิตบกพร่อง หรือเป็นความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมเองที่

ต้องการ เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และ คดีที่ได้ผ่านกระบวนการเบี่ยงเบนหรือผลักดันไม่ให้เข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรม (Diversionary process) เป็นต้น

ผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าวจะถูกส่งตัวให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งมาจากหน่วยงานส่งคดีที่แตกต่างกัน จะมีหนังสือแจ้งไปยังคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในคดี ทุกฝ่ายว่า คดีได้ถูกส่งเข้าโปรแกรมการไกล่เกลี่ยแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยมาจากหน่วยงานส่งคดีไหนมีรายละเอียดของกระบวนการไว้พอสังเขป โดยไม่ใช้ภาษาเข้าใจยากหรือมีถ้อยคำที่เป็นคำขู่เชิญว่า กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาร่วมกันพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และ ผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำผิด โดยมีกำหนดแผนข้อตกลงการไกล่เกลี่ยเพื่อฟื้นฟูความเสียหาย ให้อภัยกลับคืนดีดังเดิม และ เชิญผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวมาร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย และ แจ้งว่า ผู้ไกล่เกลี่ยจะติดต่อไปอีกครั้งเพื่อสอบถามว่า คู่กรณีทุกฝ่ายต้องการที่จะเข้าร่วมกระบวนการหรือไม่ และนัดหมายเวลาพบปะกันเพื่อพูดคุยหรือสนทนากันถึงการกระทำผิด หรือการไกล่เกลี่ย

2) ขั้นตอนการเตรียมการ (Preparation)

ผู้ไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิด ผู้กระทำผิด และ ผู้เสียหาย เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย และเมื่อได้ข้อมูลพอสมควรแล้วก็ดำเนินการติดต่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อเตรียมการพบปะกัน ขั้นตอนนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่หนึ่งเป็นการโทรศัพท์เพื่อติดต่อกับเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรก (First telephone contact with victim and offender) และขั้นตอนที่สองคือ การให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดมาพบปะกัน ผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อสัมภาษณ์หรือซักถามก่อนการไกล่เกลี่ย

เมื่อได้ข้อมูลครบแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการติดต่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อเตรียมการพบปะกัน โดยการโทรศัพท์ไปสอบถามเพื่อติดตามผลของการส่งหนังสือ แจ้งกระบวนการไกล่เกลี่ย และการเชิญให้คู่กรณีมาพบปะกับผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อสัมภาษณ์หรือซักถามก่อนการไกล่เกลี่ย ถ้าเหยื่ออาชญากรรม หรือ ผู้กระทำผิดเป็นเด็ก หรือ เยาวชน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องอธิบายโปรแกรมการไกล่เกลี่ยให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็กทราบก่อน และ ขออนุญาตคุยกับเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น ถ้าไม่มี บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีความจำเป็นต้องพบปะกับเด็กตามลำพัง ก็ควรนัดหมายสถานที่เป็นที่สาธารณะมากกว่าจะนัดกันที่บ้าน

การโทรศัพท์ไปครั้งแรกหลังจากส่งหนังสือไปนั้นเป็นขั้นตอนสำคัญมาก เพราะผู้ไกล่เกลี่ยจะพยายามโน้มน้าวใจ หรือชักจูงใจให้คู่กรณีเข้าร่วมกระบวนการ ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ย และ กระบวนการไกล่เกลี่ย บางกรณีคู่กรณีให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ มากเกินไป ทำให้คู่กรณีรู้สึกว่าจะไม่มีความจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการหรือคู่กรณีรู้สึก

กอดันที่จะ ตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการ เขาอาจไม่ตกลงเข้าร่วมกระบวนการ ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถที่จะ ดำเนินการนัดหมายให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายมาพบปะกันได้ ก็มีแนวโน้มที่คดีจะไม่เข้าสู่กระบวนการ ไกล่เกลี่ย

ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องอธิบายวัตถุประสงค์ และ กระบวนการให้ชัดเจน และ อธิบายว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะเหยื่ออาชญากรรม มาบรรยายเหตุการณ์ ผลกระทบของอาชญากรรมที่ได้รับ ตลอดจนความรู้สึกที่มีต่ออาชญากรรม และ ขอให้คู่กรณีร่วมกระบวนการเพื่อหาทางออกให้กับปัญหา และการชดใช้เยียวยา ความเสียหาย ให้แก่เหยื่ออาชญากรรม โดยการที่เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดจะเข้าร่วม กระบวนการ ไกล่เกลี่ยได้นั้นต้องอาศัยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย และ ผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องเป็นผู้มี จิตใจเป็นกลางและเป็นผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการประชุมไกล่เกลี่ย สิ่งสำคัญคือผู้ไกล่ เกลี่ยไม่มีอำนาจในการทำการตัดสินใจในกระบวนการ เพราะหน้าที่ดังกล่าวเป็นของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง ซ้ำทุกฝ่ายจะเป็นผู้กำหนดเองว่า เหตุการณ์การกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้น จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร โดยการอภิปราย และ ซักถามกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความรู้สึกของแต่ละฝ่ายต่อเหตุการณ์นั้น

เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยได้รับโทรศัพท์ตกลงเรื่องนัดหมายเพื่อพบปะกับผู้ไกล่เกลี่ยแล้วต่อไป เป็นการสัมภาษณ์เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดก่อนการไกล่เกลี่ย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทั้งคู่กระทำผิด และ เหยื่ออาชญากรรมได้เรียนรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน เช่น ผู้กระทำผิดได้รับรู้ความรู้สึกของอาชญากรรม และ ตระหนักว่าตนได้ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือผลกระทบของการกระทำผิดอย่างไร ส่วน เหยื่อ อาชญากรรม ได้รับรู้ว่า สาเหตุที่กระทำผิดคืออะไร จะทำให้มีความเข้าใจผู้กระทำผิดมากขึ้น ผู้ ไกล่เกลี่ยจะอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยละเอียด และ ส่งเสริมหรือ สนับสนุน ให้เหยื่อ อาชญากรรมและผู้กระทำผิดในการเข้าร่วมกระบวนการ จากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะให้ทั้ง เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดพูดถึงเหตุการณ์และผลกระทบต่าง ๆ ที่ตนได้รับ ทำให้ ผู้ ไกล่เกลี่ยมีโอกาสรวบรวมข้อมูลการกระทำผิด การประเมินความพร้อมของคู่กรณีทุกฝ่าย และ ความเหมาะสมที่จะทำการไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องซักซ้อมกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่ทั้งคู่กระทำผิด และ เหยื่ออาชญากรรม และ สร้างความสมานฉันท์ และ สัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย และ กล่าวถึงผลของการไกล่เกลี่ยว่า ผู้กระทำผิด ต้องรับรู้ผลของการกระทำผิด มีความเสียใจสำนึกในความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น และ พร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบของตน ความเสียใจ และ

สำนึกในความผิดนี้เอง เป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการ ของเหยื่อ อาชญา กรรม

บางกรณีเหยื่ออาชญากรรมเกิดความกลัว ไม่กล้าพูด ไม่เต็มใจ หรือ ปฏิเสธที่จะเข้าสู่ กระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจขอร้องให้ผู้เกี่ยวข้องกับเหยื่ออาชญากรรม ไม่ว่าจะ เป็น ครอบครัว ญาติ เพื่อนของเหยื่อเข้าร่วมกระบวนการก็ได้ บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นเหยื่ออาชญากรรม ทางอ้อมหรือเหยื่ออันดับรอง (Secondary victim) ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของเหยื่อ (Surrogate victim) ในการตกลงไกล่เกลี่ยแทนเหยื่อได้ แต่ถ้าหาก เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ต่างได้ แสดง ความตกลงโดยสมัครใจที่จะเข้ากระบวนการ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตระเตรียมกระบวนการประชุม เพื่อ ไกล่เกลี่ย โดยจัดหาสถานที่ วัน และ เวลาที่เหมาะสม และ ลงตัวที่สุด โดยเฉพาะสถานที่นั้น ต้องเป็นความต้องการของเหยื่อเท่านั้น โดยเป็นสถานที่ ที่มีความปลอดภัย สะดวกสบาย เป็น สถานที่ ที่เหมาะสมที่ทำการไกล่เกลี่ยได้ สถานที่ดังกล่าวได้แก่ ห้องสมุดสาธารณะ ศูนย์ชุมชน โบสถ์ ห้องประชุมของโปรแกรมการไกล่เกลี่ย หรืออาจเป็นบ้านก็ได้ หากทุกฝ่ายเห็นด้วย

ในบางครั้ง เหยื่ออาชญากรรมอาจต้องการผู้ช่วยเหลือสนับสนุน เช่น สมาชิก ครอบครัว เพื่อน ญาติ เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน พระ ครู พนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น ซึ่งโปรแกรม ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปและผู้สนับสนุนนี้ ไม่มีอำนาจที่จะมีส่วนในการร่วมสนทนา เพียงแต่ได้รับอนุญาตให้แสดงความเห็นโดยกล่าวสั้น ๆ หลังจากที่ได้ฟังเรื่องราว และ วิจารณ์แผน ข้อตกลงก่อนที่จะได้มีการตกลง แต่ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน บิดา มารดาจะได้รับ อนุญาต ให้อภิปรายในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ มีผลที่จะทำให้ข้อตกลงที่จะทำให้เด็กได้แสดง ความรับ ผิดชอบอ่อนลง และ เป็นการผลักดันความรับผิดชอบของเด็ก นอกจากนี้ เหยื่ออาชญากรรม หรือผู้กระทำผิดอาจร้องขอให้ทนายความเข้าร่วมกระบวนการด้วย โดยทนายความต้องยินยอมที่ จะมี บทบาทอย่างเดียวกับผู้สนับสนุน กล่าวคือ ไม่มีส่วนร่วมในการสนทนาหรืออภิปรายความผิด ในทุกคดี ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย จะได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้แจ้งการตัดสินใจที่ จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยให้ทนายความของตนทราบ

ในตอนท้ายของการสัมภาษณ์ ผู้ไกล่เกลี่ยจะขอบคุณคู่กรณีทุกฝ่ายที่ได้สละเวลา และ ได้ เต็มใจพูดถึงเหตุการณ์การกระทำผิดที่ตนได้ประสบมา และ ที่สำคัญคือ จะได้มีการทบทวน แผน การไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ซึ่งอาจมีการขอข้อมูลเพิ่มเติม และ ทำการรวบรวมรายการหน่วยงานใน ชุมชน ที่ให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อเหยื่อ

3) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

วัตถุประสงค์ของการประชุมเพื่อไกล่เกลี่ยกันคือ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิด และเหยื่อ อาชญากรรมได้เรียนรู้ในเหตุการณ์การกระทำผิด และผลกระทบที่แต่ละฝ่ายได้รับซึ่งกันและกัน มีการแสดงความรู้สึกออกมา และ ปรีกษาหารือกันเกี่ยวกับความผิด ทำให้ข้อพิพาทยุติลง และ มีการทำแผนข้อตกลงร่วมกันในการเยียวยาความเสียหายซึ่งเป็นผลจากอาชญากรรม

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องจัดเตรียมสถานที่เพื่อดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยจัดเป็นห้องที่มี ลักษณะเหมาะสมที่จะทำการประชุมเพื่อไกล่เกลี่ย โดยเป็นห้องที่มีความเงียบสงบ มีความเป็นส่วนตัว จัดบรรยากาศของห้องให้มีลักษณะเป็นกันเอง และมีความสะดวกสบาย โดยหลีกเลี่ยงการ จัดห้องที่มีลักษณะเหมือนเป็นห้องขัง สำหรับการนัด การนัดนั้น มีความสำคัญมากเพราะ มีผลต่อ การดำเนินกระบวนการประชุม ปกติแล้วการนัดที่หนึ่งเป็นไปตามผู้ไกล่เกลี่ยกำหนด แต่ต้อง จัดที่หนึ่ง ให้เหยื่ออาชญากรรมมีความรู้สึกสบาย ไม่เกร็งที่จะพูด หรือบางกรณีผู้เข้าร่วม ประชุม เกิดความ ตึงเครียด ต้องการที่จะเปลี่ยนที่หนึ่งก็ได้ โดยทั่วไปจะจัดที่หนึ่งให้เหยื่ออาชญากรรม และ ผู้กระทำผิด มีโอกาสได้เผชิญหน้ากัน โดยจัดให้นั่งอยู่ตรงกันข้าม ยกเว้นว่าจะมีคู่กรณีบางคน ไม่เห็นด้วย เพราะไม่กล้าที่จะสบตากับคู่กรณีอีกฝ่าย ก็อาจนั่งตรงข้ามกับผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ สำหรับ บิดา มารดา หรือผู้สนับสนุนคนอื่น ๆ จะถูกจัดให้นั่งหลังหรือข้าง ๆ ผู้กระทำผิด และเหยื่อ อาชญากรรม ส่วน รูปแบบโต๊ะประชุมนั้นจัดให้เป็นโต๊ะสี่เหลี่ยม จะมีประโยชน์ และ มีความปลอดภัยมากกว่า แต่ถ้า หากไม่มีโต๊ะสี่เหลี่ยมก็จัดเป็นโต๊ะวงกลม โดยจะต้องจัดให้เหยื่อ อาชญากรรมและ ผู้กระทำผิดได้ นั่งตรงกันข้ามกัน นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทบทวนคดีที่จะทำ การไกล่เกลี่ย รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ก่อนการไกล่เกลี่ยด้วย และ เตรียมหาวิธีที่จะทำ ให้ การไกล่เกลี่ยผ่านพ้นไป ด้วยดี

การประชุมเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดมาพร้อมเพรียงกัน จากนั้น ผู้ไกล่ เกลี่ย จะกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมและ แนะนำตัวเอง แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนได้ แนะนำตัวเอง ผู้ไกล่เกลี่ยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของการประชุมเพื่อไกล่เกลี่ยขึ้น และ พูดถึง เหตุการณ์ ของการ กระทำผิดและ แสดงความรู้สึกของแต่ละฝ่ายออกมา โดยพยายามฟื้นฟูความ เสียหายที่เกิด ขึ้นให้กลับคืนดีดังเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รายละเอียดของการดำเนิน กระบวนการไกล่เกลี่ย มีดังนี้³⁸

³⁸ Umbreit, M.S, The handbook of victim offender mediation : an essential guide to practice and research , p. 15.

- คู่กรณีแต่ละฝ่ายมีโอกาสที่จะพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และได้แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผล ของอาชญากรรม โดยไม่มีใครกล่าวแทรก
- คู่กรณีแต่ละฝ่ายรวมทั้งผู้ไกล่เกลี่ยมีโอกาสที่จะได้ซักถามซึ่งกันและกัน ตลอดจนความคิดเห็นต่าง ๆ ส่วนผู้สนับสนุนทำได้เพียงกล่าวสั้น ๆ เท่านั้น
- คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้ อภิปรายกันถึงวิธีแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น และวิธีการชดเชยความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- คู่กรณีแต่ละฝ่ายรวมทั้งผู้ไกล่เกลี่ยมีมติร่วมกันทำแผนบันทึกข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ย ซึ่งแผนการดังกล่าวจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายได้ลงนาม
- ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กกระทำผิด และมีผู้กระทำผิดในคดีเดียวกันหลายคน ผู้กระทำผิดแต่ละคนต้องทำข้อตกลงกับเหยื่ออาชญากรรมแยกต่างหากจากกัน ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่นำข้อมูลของ ผู้กระทำผิดเป็นกลุ่มในข้อตกลง เพราะจะเป็นการละเมิดต่อความลับ ในคดี
- ก่อนการลงนาม จำเป็นต้องแจ้งให้คู่กรณีแต่ละฝ่าย อันได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด บิดา มารดาของผู้กระทำผิด ตัวแทนหน่วยงานผู้สงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ และศาลทราบ ว่า พวกเขาได้รับสำเนาข้อตกลงคนละชุด

คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ต้องคำนึงว่าข้อตกลงนั้นขึ้นอยู่กับความยินยอมของทั้งสองฝ่าย และ เห็นว่ามีความเป็นธรรมและสามารถใช้ได้จริง การใช้ดุลพินิจของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ ถ้าเกิดปัญหาความเหมาะสมของข้อตกลง ผู้ไกล่เกลี่ยควรปรึกษาคณะทำงาน นอกจากนี้ ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยกันนั้น มีความจำเป็นที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องให้คู่กรณีทุกฝ่าย ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาโดยทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำการร่างประเด็นที่สำคัญเป็นต้นว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร จากนั้นจึงดำเนินการตามประเด็นดังกล่าว และในระหว่าง เจรจาไกล่เกลี่ย สิ่งสำคัญคือการสำรวจความสามารถของผู้กระทำผิดว่าจะสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้หรือไม่ ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กกระทำผิดจะขอรับรองให้มีความเป็นธรรมต่อบุตรของพวกเขา

ในขณะที่ร่างข้อตกลง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตรวจสอบร่างข้อตกลงอีกครั้งกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ประโยคต่อประโยค มีการพิสูจน์ว่าข้อตกลงนั้นเป็นไปตามความต้องการของพวกเขา ผู้มีส่วนร่วมได้รับการส่งเสริมให้แก้ไขหรือลบประโยค หรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม และรวมประเด็นที่ดูเหมือนว่าจะมีความเกี่ยวข้องกัน บางครั้งเหยื่ออาชญากรรมก็ต้องการให้ถ้อยคำในข้อตกลงมีการกำหนดให้ผู้กระทำผิดชดเชยรวมอยู่ด้วย

เมื่อร่างข้อตกลงเสร็จแล้ว จะมีการอ่านข้อตกลง ถ้าคู่กรณีเห็นว่าสมควรที่จะเปลี่ยนแปลง ร่างดังกล่าว ก็ต้องเขียนไว้ในบทสุดท้ายของข้อตกลง หลังจากนั้นก็อ่านข้อตกลงอีกครั้งหนึ่ง และให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลง

ในบางครั้ง ในการประชุมครั้งเดียวไม่สามารถจัดการประเด็นต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจไม่เอาใจใส่ในการติดตามการประชุม คู่กรณีอาจจำเป็นต้องประมาณความเสียหายที่เกิดขึ้น และ ปรึกษาคอครบถ้วนหรือที่ปรึกษากฎหมายก่อนที่จะดำเนินการต่อไป ดังนั้น อาจมี การประชุมหนึ่งครั้งหรือมากกว่า และ หลังจากที่ได้อ่านในข้อตกลงแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะแจ้งว่า ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด บิดา มารดาของ ผู้กระทำผิด และ เจ้าหน้าที่ศาลจะได้รับสำเนาเอกสารข้อตกลง ซึ่งเมื่อไหร่ที่มีการไกล่เกลี่ยต้องจัดให้มีสำเนา เอกสารข้อตกลงดังกล่าวในเวลานั้นเท่าที่จะเป็นไปได้และ แจ้งคู่กรณีว่า ใครจะเป็นผู้สืบเสาะ หรือติดตามการปฏิบัติตามข้อตกลง จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่โปรแกรม พนักงานคุมประพฤติ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายคดีใช้ค่าสินไหมทดแทน

นอกจากนี้ ผู้มีส่วนร่วมในการประชุมต้องยืนยันอีกครั้งว่า ผู้กระทำผิดรับประกันว่าจะจ่ายค่าเสียหาย และ เป็นจำนวนเงินที่ถูกต้องส่งให้เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งผลที่ตามมาของการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้คดีถูกส่งกลับคืนมายังเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน การส่งคดี และ อาจจะส่งไปศาล ยกเว้นคดีเด็กกระทำผิดที่ได้รับการเบี่ยงเบนให้ ไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

เมื่อได้มีการปิดประชุมเพื่อไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะแจ้งให้ทราบว่า ต่อไปจะมีการประชุม ระยะเวลาสั้นเพื่อติดตามผล ผู้ที่ได้เข้าร่วมกระบวนการต้องมาประชุมกันอีกครั้งเพื่อที่จะตรวจสอบ ความก้าวหน้าของการปฏิบัติข้อตกลงกล่าวคือ จะมีการพูดถึงประเด็นปัญหาที่อาจเกิดการสนับสนุน ให้มีการไกล่เกลี่ยเป็นผล มีการจ่ายค่าชดใช้ความเสียหาย การฉลองความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยที่ทำให้ข้อพิพาทของพวกเขาได้ยุติ หลังจากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะสรุปการประชุม และ ถามว่า ใครมีคำถามอะไรอีกหรือไม่ และ ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมที่ได้สละเวลามาร่วมประชุม และ มอบความเชื่อถือ และ ไว้วางใจให้เขาได้ทำการไกล่เกลี่ย ซึ่งหลังจากการประชุม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำ แบบประเมินการไกล่เกลี่ย ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อคิดเห็น และ ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมการ ไกล่เกลี่ยภายหลังจากที่ได้ทำการไกล่เกลี่ย และ การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด เพื่อพัฒนาทักษะในการไกล่เกลี่ยครั้งต่อไป

4) ขั้นตอนการติดตามผล (Follow up)

วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้ คือการติดตามว่าผู้กระทำผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อ ตกลงหรือไม่ ถ้ายังไม่ปฏิบัติตามก็จะให้มีการเจรจาอีกครั้ง และเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยเป็นผลและยุติข้อพิพาทให้เร็วที่สุด

ขั้นตอนนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะคัดสำเนาข้อตกลง และ ส่งไปยังคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย หลังจากนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะนัดหมายให้มีการประชุมเพื่อติดตามผล ซึ่งใช้เวลาอันสั้นและเป็นทางการ น้อยกว่าการ ประชุมไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำตารางนัดหมายเพื่อติดตามผล และ สรุป รายละเอียด ของวัตถุประสงค์การประชุมเพื่อติดตามผลเอาไว้ ได้แก่ การตรวจสอบความก้าวหน้า ของข้อตกลง การจัดการประเด็นที่ไม่สามารถแก้ไขได้ มีการเจรจาเนื้อหาของข้อตกลงอีกครั้ง การ ยอมรับว่าจะ ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือ การจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ในกรณีที่การ ประชุมเพื่อ ติดตามผลไม่ได้ถูกจัดขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องติดตามผลเอง โดยการติดต่อไปยัง ผู้กระทำผิดเพื่อสอบถามความคืบหน้าของการปฏิบัติตามข้อตกลง โดยเฉพาะการสืบเสาะหา ปัญหาที่อาจมีผลต่อความสำเร็จของข้อตกลง ถ้าเกิดปัญหาขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องนัดหมาย เพื่อเจรจาอีกครั้ง หรือ อาจจะ เจรจากทางโทรศัพท์ก็ได้ เหยื่ออาชญากรรมต้องแจ้งความก้าวหน้า ของข้อตกลงเป็นระยะ ๆ ด้วย เมื่อข้อตกลงเป็นผลสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยจะติดต่อไปยังคู่กรณีทุกฝ่าย เพื่อแจ้งว่าข้อตกลงเป็นผลสำเร็จ และ แสดงความยินดีกับผู้กระทำผิด

3.5.2 การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ Family Group Discussion)

การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) มีจุดกำเนิดที่นิวซีแลนด์ โดยเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเมารีและดัดแปลงต่อมาโดยตำรวจในประเทศออสเตรเลีย ในยุค ต้น ของปี ค.ศ 1990 โดยเป็นการเบี่ยงเบนคดีรูปแบบหนึ่ง และนำมาใช้ในประเทศ สหรัฐอเมริกา ในปี 1994 การประชุมกลุ่มครอบครัว รวมเอากลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ๆ มาก ที่สุด เช่น ครอบครัวและเพื่อนของเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวและเพื่อนของผู้กระทำ ความผิด ติดตามด้วยตัวของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ที่เกิดขึ้นนั้น กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม เหล่านี้ ถูกนำมารวมกลุ่มประชุมกัน โดยมีผู้อำนวยการความสะดวกเพื่ออภิปรายกันให้ได้ความเห็น ร่วมกันว่า ใครบ้างที่ได้รับผลกระทบหรือผลเสียหายจากผลของการกระทำนั้นบ้าง และ ความเสียหายนั้นจะ ได้รับการซ่อมแซมให้คืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร ก่อนจะมีการประชุมกลุ่มครอบครัว

ผู้กระทำผิด จะต้องยอมรับต่อความผิดนั้น และ การเข้าร่วมกระบวนการของทุกฝ่ายเป็นไปโดยสมัครใจ การประชุมกลุ่มครอบครัวนี้เป็นการประชุมร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งเด็กกระทำผิด ครอบครัวของเด็ก ครู ผู้แทนชุมชน ผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และได้ถูกนำใช้อย่างแพร่หลายใน มากกว่า 10 ประเทศในโลกโดยมีหลักสำคัญดังนี้

1) เปิดโอกาสให้เด็กได้รับสารภาพด้วยความสมัครใจ และ พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความเสียใจ หรือความเสียหาย ที่เกิดขึ้น ต่อผู้เสียหาย ความเสียใจของครอบครัว ความเสียหายของชุมชนที่เป็นผล จากการกระทำของเขาถ้าเด็กไม่ ยอมรับความผิดนั้นก็ต้องพิสูจน์กันในศาลเด็ก และ เยียวชนต่อไป

2) ครอบครัวได้รับรู้พฤติกรรมของลูกหลานตนเอง เพราะบ่อยครั้งที่พฤติกรรมของเด็ก เมื่ออยู่ในครอบครัว และโรงเรียนแตกต่างกัน ครอบครัวได้รู้ว่า ตนเองปล่อยปละละเลยเด็ก หรือ เข้มงวดเกินไป ทำให้ครอบครัวเอาใจใส่ เข้าใจเด็กและ ดูแลเด็กได้ดีขึ้น

3) ผู้เสียหายก็ได้รู้จักตัวตนของผู้กระทำผิด ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้เสียหายถูกกระชากกระเป๋า หรือ โดนจี้ ก็ตกใจและคิดว่าเด็กที่กระทำเช่นนั้นเป็นคนใจร้าย เป็นเด็กไม่ดี แต่การได้พูดคุยกัน จะช่วยให้เขารู้ว่าเด็กกระทำผิด ก็คือ เด็กมีปัญหา ฐานะยากจนหรือติดยาเสพติด ไม่ใช่ผู้ร้าย ดังที่เขาเข้าใจมาก่อน

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวจะประกอบด้วย สมาชิกในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนได้แก่ เหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด เพื่อน และผู้ช่วยเหลือหลัก³⁹ (Key supporters) ของทั้งสองฝ่าย เพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีคน กลางทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือการดำเนินการ (Facilitator) ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต้องเข้าร่วม ด้วยความสมัครใจ นอกจากเหยื่อ หรือ ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด และ ครอบครัวแล้ว อาจมีครู ญาติ พี่น้องผู้ที่เคารพนับถือ และ บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนด้วยก็ได้ ทั้งนี้เหยื่อ หรือ ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด จะเป็นผู้เสนอรายชื่อบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุม ส่วนสถานที่ประชุมอาจเป็น โรงเรียน สถานีตำรวจ หน่วยงานคุมประพฤติ ก็ได้ แต่หลีกเลี่ยงกระบวนการพิจารณาในศาล โปรแกรมการประชุม อาจปฏิบัติภายในหน่วยงานเดียว และ พัฒนาขึ้นเป็นการทำงานร่วมกับหลายหน่วยงาน ผู้ที่ทำหน้าที่ Facilitator ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมมาแล้ว หรือ อาจเป็นอาสาสมัคร ก็ได้

การมีส่วนร่วมของครอบครัว รวมทั้งครอบครัวขยาย (Hanau) ตระกูล (Hap) เม่าพันธุ์ (Kiwii) ได้บัญญัติอย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติ The Children, Young Person and theirs

³⁹ หมายถึงผู้ประสานงานและผู้เป็นคนกลางในการจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว

Families Act ในปี ค.ศ 1989 ในการแก้ไขปัญหายาอย่างเหมาะสมต่อการกระทำผิดของเด็ก กลไกสำคัญที่ได้เปลี่ยนแปลงความคิดทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ไปสู่วิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family group conferencing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้อำนาจครอบครัวในการทำคำตัดสิน และการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิดให้เป็นผลสำเร็จ และเด็กผู้กระทำผิด ครอบครัวของเด็ก เหยื่ออาชญากรรมมาร่วมกันหาวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการกับการกระทำผิด ทำให้ความสมดุลของสังคมได้เกิดขึ้น โดยเด็กสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว และชุมชน และมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมให้แก่เด็กด้วยวิธีการแก้ไขชดเชยให้เหยื่ออาชญากรรม

ทั้งนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่ากระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมี 3 ขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมการก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว (Pre-Conference Preparation)

ก่อนที่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเริ่มขึ้น ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (The youth justice coordinator) จะกล่าวกับผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนด้วยความเป็นมิตร ถึงการเตรียมการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมที่สำคัญได้แก่ เด็กผู้กระทำผิดและครอบครัว หรือผู้สนับสนุนของเขา เหยื่ออาชญากรรมและครอบครัวและผู้สนับสนุนของเขา เจ้าหน้าที่ตำรวจ (ปกติจะมาจากหน่วยงานช่วยเหลือเด็ก) และทนายความของเด็กกระทำผิด การเตรียมการก่อนการประชุมมีความสำคัญมากในการ จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบผลสำเร็จ โดยผู้ประสานงานสามารถชี้แจงประเด็นและอธิบายกระบวนการประชุมทั้งหมดแก่ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าร่วมทั้งหมดเข้าใจถึงบทบาทของตนในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เช่น การพิจารณาปัญหาของเด็กอย่างละเอียด การป้องกันการกระทำผิด การหาวิธีแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด

ในการพูดคุยตั้งแต่เริ่มแรกกับเด็กกระทำผิดผู้ประสานงานจะถามเด็กว่า นอกจากครอบครัวของเด็กแล้ว เด็กยังต้องการผู้สนับสนุนในการประชุมหรือไม่ ซึ่งระบบกระบวนการยุติธรรมอันเก่าแก่ของนิวซีแลนด์ ครอบครัวของผู้กระทำผิดจะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก กล่าวคือ ครอบครัวไม่มีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือ ไม่มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีส่วนร่วมใด ๆ มากนักในทางตรงข้าม บทบัญญัติของกฎหมายใหม่ จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกระทำผิด ครอบครัว และชุมชน และ บังคับให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เข้าร่วมพิจารณาจัดการเด็กร่วมกับครอบครัวของเด็ก ดังนั้น กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว จึงมุ่งหมายที่จะให้อำนาจครอบครัว และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการกับเด็กกระทำผิด

มีข้อพึงสังเกตว่า กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมีกระบวนการใกล้เคียงระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและ เด็กกระทำผิด ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกละเอียดใจ เสียใจและมีความรับผิดชอบ และที่สำคัญการมีส่วนร่วม ร่วมของเหยื่ออาชญากรรมจะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบผลสำเร็จโดยเหยื่ออาชญากรรมจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเงื่อนไข ให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามอันจะส่งผลให้บรรลุข้อ ตกลงได้อย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้น การอำนวยความสะดวก และ จัดข้อมูลในการประชุมให้แก่ เหยื่ออาชญากรรม จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในกระบวนการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการ ส่งเสริมให้มีโอกาสใกล้เคียงกันและกำหนดวิธีการชดใช้ค่าเสียหาย และ ทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมดังกล่าว ต้องควบคู่กับสภาพการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความจริง อย่างตรงไปตรงมา รวมทั้งผลประโยชน์ที่มีศักยภาพ เมื่อต้องเข้าเสี่ยงในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ และ ที่มากกว่านั้นคือ ความน่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลของผู้ประสานงาน จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความรู้สึกไม่กดดันที่จะเข้าร่วมประชุมและบอกเล่าเหตุการณ์กระทำผิด

2) การถกเถียงอภิปราย การเจรจา และการไกล่เกลี่ยถึงผลกระทบของอาชญากรรม (Discussion, negotiation and reconciliation-the impact of the conference)

ในขั้นตอนนี้จะเริ่มต้นด้วยการที่ผู้เข้าร่วมประชุมนั่งเก้าอี้ตามที่ได้จัดเป็นวงกลมอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในการประชุม ซึ่งในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนนี้คือขั้นตอนนี้แรกเป็นการ แนะนำกระบวนการเบื้องต้น ขั้นตอนที่สองพูดถึงผลกระทบของการกระทำผิด และ สุดท้าย คือ การทำแผนเพื่อให้บรรลุผลในการแก้ไขปัญหา ในขั้นตอนนี้แรก ผู้ประสานงานอนุญาตให้ผู้เข้าร่วม ประชุมแนะนำตนเอง จากนั้นจะตั้งกฎพื้นฐาน และ เตือนกลุ่มถึงวัตถุประสงค์ของการประชุม ต่อจากนั้นจะเตือนเด็กว่า มีสิทธิทางกฎหมายอย่างไร รวมทั้งสิทธิในทุก ๆ ขั้นตอนนี้ของการประชุม เช่น สิทธิในการร้องขอให้เลื่อนการพิจารณาไป เพราะความต้องการการช่วยเหลือทางกฎหมายจาก ทนายความที่ช่วยเหลือเด็ก สิทธิในการร้องขอให้การประชุมครอบครัวนั้นสิ้นสุดลง และ สิทธิในการคัดค้านข้อตกลงที่ประชุมได้ตกลง

ในขั้นตอนที่สอง เด็กกระทำผิดได้รับการร้องขอให้เล่าเรื่องราวในเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ซึ่งการตัดสินใจจะให้ความสำคัญกับสิทธิของเด็กตั้งแต่เริ่มต้น และเด็กจะได้รับการกระตุ้นให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การที่เด็กได้อธิบายการกระทำผิดต่อหน้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้บุคคลเหล่านั้น สามารถเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ ผู้ประสานงาน จะสนับสนุนให้เหยื่ออาชญากรรม สมาชิกครอบครัว และ ผู้สนับสนุน มาพูดได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการกระทำผิด และผลกระทบของการกระทำผิด เหยื่อ

อาชญากรรม และ ครอบครัว จะเปิดเผยผลกระทบของการกระทำผิด ด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่เจ็บปวด ในเวลานี้ครอบครัวของผู้กระทำผิด และ ผู้สนับสนุนกระตุ้นให้เด็กเกิดความละอายใจ โดยประณามการกระทำของเด็กเป็นอย่างแรก และ อ้างเหตุผลที่ดีว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด

อนึ่ง ในขั้นตอนที่สองนั้น เขี่ยอาชญากรรมสามารถแสดงความรู้สึกที่เจ็บปวดและบรรยาย ความเสียหายออกมา เขี่ยอาชญากรรมจะมีอำนาจควบคุมกระบวนการในการนำสิ่งที่สูญเสียไป จากการกระทำผิด ให้กลับคืนมา ซึ่งนับเป็นขั้นแรกในกระบวนการพิจารณาเยียวยา ความเสียหาย ของเขี่ยอาชญากรรม และ ทำให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการของเขี่ยอาชญากรรม และ ครอบครัว ด้วยการยอมรับผิด และพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งแสดงความละอายต่อ การกระทำของตน ต่อหน้าสมาชิกครอบครัว เขี่ยอาชญากรรม และชุมชน ที่เด็กมีความใกล้ชิด⁴⁰

จะเห็นได้ว่าในกระบวนการดังกล่าวมานี้ ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถตรวจสอบครอบครัวของเด็กกระทำผิดได้ เนื่องจาก พฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กอาจมีสาเหตุมาจากการขาดการดูแลของบิดา มารดา ที่เหมาะสม หรือ บิดา มารดา มีความเข้มงวดในระเบียบวินัยแก่เด็กมากเกินไป ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวจะ ทำให้ครอบครัวเข้าแก้ไขปัญหาเด็กโดยตรง และ สันนิษฐานว่าเด็กสามารถรับผิดชอบในการ กระทำของตนได้

การประชุมกลุ่มครอบครัว ให้อำนาจผู้เข้าร่วมประชุมในการเข้าทำแผน และ วางมาตรการ เยียวยาความเสียหายที่เป็นผลมาจากการกระทำผิด และ เสนอกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิด เกิด ความละอายใจในท้ายที่สุด มีเป้าหมายในการเจรจาข้อตกลงที่เป็นธรรม โดยการให้ผู้กระทำผิดเข้ารับผิดชอบต่อความต้องการของเขี่ยอาชญากรรมในการชดใช้ และ ชดเชยค่าเสียหาย ชุมชนจัด สภาพแวดล้อมในชุมชนให้เป็นไปตามความจำเป็นที่เด็กต้องได้รับ โดยมี ความคาดหวังว่าเด็กจะรับ รับผิดชอบต่อการกระทำของตน ผู้ประสานงาน สอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขี่ยอาชญากรรมเกี่ยวกับมาตรการ การชดเชยความเสียหายที่เป็นไปได้ จนถึง วิธีการที่จะทำให้บรรลุข้อตกลง

ผู้เข้าร่วมประชุมมีทางเลือกที่เป็นเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การกำหนดให้ เด็กจ่ายค่าชดเชยให้เขี่ยอาชญากรรม การให้เด็กทำงานบริการสังคมให้แก่ชุมชน หรือ ทำงาน บริการเขี่ยอาชญากรรม การขอโทษแก่เขี่ยอาชญากรรม การปฏิบัติตามคำสั่ง

⁴⁰ Cunha, J, M, “ Family group conferences : healing the wounds of juvenile property crime in New Zealand and the United State,” *Emory University Law Review* 13, 283 (Spring, 1999) : 9.

ควบคุมดูแล หรือมีส่วนร่วมในการปรึกษา และ โปรแกรมฝึกอบรม ทางเลือกดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ผู้เข้าร่วม ประชุมนำมาพิจารณาถึงโทษเด็ก ในนิวซีแลนด์ เหตุออาชญากรรมมักจะขอร้องตำรวจไม่ให้ลงโทษเด็กโดยการควบคุมตัวไว้ในสถานควบคุมตัว และ ลงโทษเด็กโดยการให้เด็กทำงานอย่างอื่น

หน้าที่ของผู้ประสานงานอีกประการหนึ่ง คือ ในระหว่างเจรจา ผู้ประสานงานต้องแน่ใจ ว่าเด็กกระทำผิดมีความสมัครใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ซึ่งถ้าเด็กไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงใด ๆ ที่ เขาไม่สามารถจะทำให้สำเร็จได้ เด็กสามารถเพิกถอนการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้

ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมจะแสดงความเจ็บปวดออกมา และ ผู้กระทำผิดจะแสดงความเสียใจ และ กล่าวคำขอโทษอย่างจริงจัง ต่อเหยื่ออาชญากรรม การมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมในการทำให้เด็กกระทำผิดชดใช้ ความเสียหายมีอยู่ตั้งแต่เริ่มทำแผน จนกระทั่งมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเสร็จสมบูรณ์ และเป็นส่วน สำคัญที่จะทำให้คำตัดสินในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นเอกฉันท์

3) การนำไปปฏิบัติหลังการประชุมและการติดตามผล (Post-Conference Implementation and Follow up)

หลังการประชุม ศาลเด็กและเยาวชนจะพิจารณาคำตัดสินของผู้เข้าร่วมกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลมักจะยอมรับข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะ บทบัญญัติ ของ CYPF Act ได้อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทำคำตัดสินโดยการออกแผนข้อตกลงให้เด็ก กระทำผิดปฏิบัติตาม ดังนั้น อำนาจในการทำคำตัดสินจึงไม่ใช่อยู่ที่ผู้พิพากษา แต่ผู้พิพากษาจะมี บทบาทในการอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามมีบทบัญญัติ อนุญาตให้ผู้พิพากษาปฏิเสธข้อเสนอแนะของการประชุมได้ โดยผู้พิพากษาอาจส่งเรื่องกลับไปที่การ ประชุมภายหลัง ซึ่งโอกาสดังกล่าวเป็นไปได้ยาก หากเด็กและเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถยินยอม ในข้อตกลงที่ได้เจรจาแล้ว ศาลเยาวชนจะมีอำนาจในการกำหนดคำสั่ง ซึ่งต้องเป็นวิธีการสุดท้าย เท่านั้น ในสถานการณ์นี้ ศาลเยาวชนจะออกข้อกำหนดให้ฟังความเห็น ของผู้เข้าร่วมประชุม โดยผู้ พิพากษาจะพิจารณาประวัติของเด็กกระทำผิด ลักษณะของความผิด คำตัดสินในคดีครั้งก่อน ทศนคติของเด็กต่อความผิด ในการตัดสินให้ผลักกระบวนการไปเป็นคำสั่งปล่อยตัว การตักเตือน การลงโทษปรับ การควบคุมดูแล หรือการทำงานบริการสาธารณะและ แม้แต่การควบคุมตัวไว้ใน สถานควบคุมตัว

ในการติดตามผลหลังการประชุม ผู้ประสานงาน มีบทบาทในการจัดเตรียมการให้เด็กชดใช้ค่าเสียหาย การจัดให้ทำงานบริการชุมชน หรือการส่งให้เข้าโปรแกรมการให้คำปรึกษา การ

ฝึก บรมหรือการจ้างงาน ผู้ควบคุมดูแลข้อตกลงโดยเฉพาะได้รับมอบหมายจากผู้เข้าร่วม กระบวนการ FGC (โดยปกติ คือ พ่อแม่ของเด็กหรือญาติ) ให้ทำหน้าที่กำหนดเงื่อนไขในการให้ เด็กชดเชย ความเสียหาย และ ปฏิบัติตามเงื่อนไขให้สำเร็จ และ ทำหน้าที่แจ้งผู้ประสานงาน เกี่ยวกับความ ก้าวหน้าของเด็กในท้ายสุด

เมื่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงให้ชดเชยความเสียหาย ไม่สำเร็จภายในเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ประสานงาน มีทางเลือกดังนี้ ถ้าเป็นเงื่อนไขหลัก ผู้ประสานงาน อาจตัดสินใจ ให้มีการประชุม FGC (Family group conference) อีกครั้ง เพื่ออภิปรายความล้มเหลวของเด็กใน การปฏิบัติตามเงื่อนไข และออกแผนใหม่ แต่ถ้าเป็นเงื่อนไขรอง ก็จะส่งเรื่องให้ศาลเยาวชนวางข้อ กำหนด หรือ เงื่อนไขดังกล่าว

การประชุมกลุ่มทำนองนี้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายโดยตำรวจ โรงเรียน พนักงาน คุมประพฤติ กลุ่มเพื่อนบ้าน และ สถานที่คุมขัง และ กักขังทั้งหลาย และส่วนใหญ่ใช้กับ ผู้กระทำผิด ที่เป็นเด็ก แต่กระบวนการดังกล่าวก็ใช้ได้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เพราะเขาเห็น ประโยชน์ และ ไม่ต้องการชดใช้การเงินตรา ในนิวซีแลนด์ การดำเนินการกับเด็กโดยการประชุม กลุ่มครอบครัว เป็นเรื่องหลัก ส่วนการดำเนินการทางศาลเป็นเพียงข้อยกเว้น ในลักษณะทางเลือก ในกรณีที่มีการ ประชุมกลุ่มครอบครัวใช้ไม่ได้ผลกับกรณีนั้น

รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศ นิวซีแลนด์ ได้ส่งเสริมให้ครอบครัว ผู้กระทำผิด และ เหยื่ออาชญากรรมได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และ ทำให้ผู้กระทำผิดได้ แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน รวมถึงการขอโทษผู้เสียหายด้วย จะเห็นได้ว่ามีเด็ก กระทำผิด ประมาณ 85% ที่สมัครใจเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว ยอมรับที่จะทำงานบริการสังคม และชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม⁴¹ โดยศาลจะใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ เพื่อ เบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ไม่ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาเป็นอันดับแรก มีผลให้ จำนวนเด็กประมาณ 5-10% เท่านั้นที่ถูกควบคุมตัว และ อยู่ในสถานฝึกอบรม ซึ่งเป็นการช่วยลด ปริมาณคดีในศาลเยาวชนได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินกระบวนการ พิพากษาคดีด้วย

นอกจากนี้ โปรแกรมการประชุมกลุ่มครอบครัวยังให้ผลเป็นที่น่าพอใจแก่คู่กรณีทุก ฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และ ครอบครัว โดยเฉพาะ ครอบครัวได้มีโอกาสตัดสินใจความผิด และลงโทษบุตรของตน ส่วนผู้กระทำผิดก็ได้มีส่วนร่วมใน การ

⁴¹ Morris, A and Maxwell, G, "Restorative justice in New Zealand : family group conferences as a case study", *Western Criminology Review* 1, 1 : 6.

ทำคำตัดสินของตนด้วย โดยไม่ต้องเข้าสู่การพิจารณาของศาล และเหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในข้อตกลง โดยเฉพาะข้อตกลงชดใช้ค่าเสียหายและชดใช้ความสูญเสียด้านอื่น ๆ แต่ก็มีบางกรณีที่ยุติอาชญากรรมไม่ได้พูดถึงข้อตกลงดังกล่าว ศาลจะเป็นผู้เข้าจัดการให้ความยินยอมในข้อ ตกลงนั้น ซึ่งมีผลดังนี้

- ส่งผลไม่ให้เกิดไปกระทำซ้ำอีก
- การที่เด็กยอมรับโทษนั้นด้วยความเต็มใจ นอกจากจะเกิดจากการที่ เด็กสำนึก

ผิด ต่อการ กระทำและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนแล้ว ผู้ที่กำหนดโทษต่อ เขายัง เป็นพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครู เพื่อน เพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นคนที่เขาคุ้นเคย และ ใกล้ชิดกับเขา แต่ไม่ใช่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นคนแปลกหน้า และ คนเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นคนที่รักและหวังดีต่อเขา อยาก ให้เขาเป็นคนดี ทั้งสิ้น

- การประชุมกลุ่มครอบครัวในนิวซีแลนด์ สามารถลดค่าใช้จ่ายในกิจการศาลได้ เป็น จำนวนมาก แม้ว่าจะมีการนำงบประมาณส่วนที่ลดนี้ ไปใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว แทน แต่ก็เป็นการใช้จ่ายที่คุ้มค่า

- การประชุมกลุ่มครอบครัวใช้เวลาสั้นกว่าโดยการประชุมมักไม่เกิน 2 ครั้ง
- เมื่อครอบครัวรับภาระในการแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด ผลที่ตามมาคือการลด ค่าใช้จ่ายของสถานพินิจ เพื่อให้สถานพินิจทำหน้าที่สำหรับเด็กกระทำผิดที่ไม่สามารถ ให้ ครอบครัวเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของเด็กได้

3.5.3 คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative Board)

รูปแบบคณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนมีใช้กันมากในการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก ใน สหรัฐอเมริกาเริ่มใช้มาตั้งแต่ปี 1920 คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนเป็นกลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ มีการเตรียมตัวในการทำหน้าที่โดยการเข้ารับฝึกอบรมอย่างเข้มข้น มีการพบปะแบบเผชิญหน้ากับผู้ กระทำผิดที่ศาลมีคำสั่งให้เข้าสู่กระบวนการนี้ ระหว่างการประชุมของคณะกรรมการ จะมีการ อภิปรายร่วมกับผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการกระทำผิด และ ผลร้ายที่ตามมาจากการกระทำผิดนั้น คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดการลงโทษที่เหมาะสม รวมทั้งกำหนดระยะเวลาของการลงโทษ ซึ่ง ต้องได้รับการยอมรับจากผู้กระทำผิดด้วย นอกจากนี้ ยังมีการติดตามว่าผู้กระทำผิดทำตาม เงื่อนไขของการลงโทษที่ตกลงกันไว้หรือไม่ และ รายงานผลต่อศาล

คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า คณะกรรมการบูรณาการชุมชน เป็นวิธีการ เชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับมาใหม่ เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบ ต่อเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดอย่างกว้างขวาง รู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการ เพื่อนบ้าน หรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน (Youth panels, neighborhood board or community diversion board) คณะกรรมการนี้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการ หันเหคดีหรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิด เหยื่อ อาชญากรรม ผู้แทนจาก กระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิด รวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำผิดที่มีความผิดกรณีไม่ร้ายแรง และ ดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่น ๆ คือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะกรรมการจะพิจารณาลงโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มี ความสำคัญต่อสมาชิกชุมชน ในการอำนวยความสะดวกในขั้นตอนที่อยู่ในระหว่างชุมชน กับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเป้าหมายหลักในการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน มีดังนี้

- เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน “แสดงความเป็นเจ้าของ” ในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยตรงใน กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กกระทำผิด และ อาชญากรรมอื่น ๆ
- เพื่อให้โอกาสแก่เหยื่อที่จะได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำผิด โดยมีสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม และเป็นคนสอดส่องดูแลพฤติกรรม
- เพื่อให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดที่จะได้รับผิดชอบ และ เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไข เยียวยาความเสียหายที่พวกเขาได้กระทำขึ้นแก่เหยื่อและชุมชน
- เพื่อให้ชุมชนได้สร้างบทบาทที่สำคัญต่อการแก้ไขเยียวกับผู้กระทำผิด ซึ่ง วิธีการนี้ ทำให้อาศัยกระบวนการในระบบยุติธรรมแบบเป็นทางการน้อยลง

3.5.4 การประชุมแบบล้อมวง (Circles หรือ Circle Sentencing หรือ Peacemaking Circle)

การประชุมแบบล้อมวงเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นวงกลมแห่งสันติวิธี มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณ โดยเฉพาะชาวอะบอริจินแคนาดา และ ประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา โดยผู้เข้าร่วมการประชุมแบบล้อมวง ได้แก่ สมาชิกของ ชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ รวมทั้งผู้ที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดี และ การควบคุมสอดส่องมาแล้ว

การล้อมวงมีลักษณะพิเศษคือ ใช้ชนนิกเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบๆ วง ผู้ที่ถือ ชนนิก คือผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นคนพูดในขณะนั้น โดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการ

ล้อมวง เพียงวงเดียวหรือหลายวง ซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนที่แตกต่างกันออกไป

การล้อมวงเพื่อการสร้างความสงบสุข (Peacemaking Circle) ตั้งใจขยายวงกว้างของผู้เข้าร่วมให้รวมถึงผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด สมาชิกของครอบครัวของทั้งสองฝ่าย ในบางครั้งเจ้าหน้าทีในกระบวนการยุติธรรมก็เข้าร่วมด้วย แต่สมาชิกของชุมชนนั้นเป็นผู้เข้าร่วมที่มีความสำคัญมาก แม้ว่าการล้อมวง จะเริ่มจากชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นชนเผ่าหรือพวกเดียวกันเท่านั้น แต่ทุกวันนี้การล้อมวง ก็ถูกนำมาใช้ในชุมชนที่หลากหลาย รวมทั้งชุมชนในเมืองใหญ่ด้วย และหลากหลาย ในสถานการณ์ ไม่ใช่ในเรื่องคดีอาญาเพียงอย่างเดียว

เป้าหมายของการประชุมแบบล้อมวงมีคือ

- ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความปรองดองแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด
- ให้โอกาสผู้กระทำความผิดในการขอภัยและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น
- สร้างพลังให้เหยื่อหรือผู้เสียหาย สมาชิกในชุมชน ครอบครัว และผู้กระทำความผิดได้

เรียกร้อง และ แสดงความรับผิดชอบร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหา

- ให้ความสนใจกับสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมกรรมการกระทำผิด
- สร้างจิตสำนึกและศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
- ส่งเสริม สนับสนุนและมีส่วนร่วมในค่านิยมของชุมชน

การประชุมแบบล้อมวงไม่สามารถใช้ได้กับการกระทำผิดทุกคดีปัจจัยหลักที่จะตัดสินว่าคดีนั้น ๆ เหมาะสมที่จะใช้การประชุมแบบล้อมวงได้หรือไม่ ต้องพิจารณาองค์ประกอบ คือ บุคลิก ลักษณะผู้กระทำความผิด ความช่วยเหลือเหยื่อและผู้กระทำความผิด และ นอกจากนั้น การประชุมแบบล้อมวงยังต้องอาศัยแรงกาย และการลงทุนเรื่องเวลาและความพยายามของสมาชิกในชุมชน เพราะนอกจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว การประชุมแบบล้อมวงยังมีขั้นตอนการดำเนินการมากมายซึ่งมีลักษณะแตกต่างหลากหลายไปในตาระชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน และ วัฒนธรรม

3.6 การหันเหคดีเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาของประเทศต่าง ๆ

3.6.1 ประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ เป็นต้นกำเนิด หรือ จุดศูนย์กลางในการนำแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งระบบ⁴² โดยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว มาบัญญัติเป็นกฎหมายครั้งแรกในปี ค.ศ 1989 ชื่อว่า “The Children, Young Parsons, and their Families Act” ซึ่งเป็นกฎหมายเด็กและเยาวชนที่รัฐนำมาใช้เพื่อจัดการกับปัญหาของ ระบบสวัสดิการ (Welfare) ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และ รวมถึงการจัดการแก้ไข ปัญหาเด็กกระทำผิด ซึ่งได้นำเอาธรรมเนียมของชนเผ่าเมารี มาบัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว โดย ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินคดีเด็ก เช่น สมาชิกภายในครอบครัว และ มุ่งเน้นไปที่ ความสอดคล้องของวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน และ การให้บริการต่าง ๆ ก็ต้องเหมาะสมกับชุมชน และ บรรลุถึงการประนีประนอมกัน ระหว่างผู้เสียหายและเยาวชนผู้กระทำความผิด โดยให้เยาวชน สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชนของตนได้ และ การตัดสินใจก็ต้องให้เกิดความเหมาะสม กับผู้เสียหายด้วย⁴³ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.6.1.1 การกลั่นกรองคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาหรือ⁴⁴

กฎหมาย “The Children, Young Parsons, and their Families Act (1989)” มีบทบัญญัติ เกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เรียกว่า “การว่ากล่าวตักเตือนและการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Warnings and Informal Police Sections)” ซึ่งถือได้

⁴² Zehr,H, The little book of restorative justice, (Pennsylvania: Good books, 2002), p.4.

⁴³ Alison Morris and Gabrielle Maxwell, (June 15), “Restorative in New Zealand: Family Group Conference as a case study” [Online]. Available URL: <http://wcr.sonoma.edu/v1n1/morris.html>,2005.

⁴⁴ อติศร ตรีเนตร, “ อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจ ในการทำความเห็นไม่ฟ้อง คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น. 153-157.

ว่าเป็นมาตรการ เบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม อันดับแรก (First steps) โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งเยาวชนที่กระทำผิดไปยัง หน่วยงานช่วยเหลือเด็กกระทำผิด (The Police Aid Section) ซึ่งเป็นหน่วยงานพิเศษเพื่อให้ดำเนินการกล่าวตักเตือน และมาตรการบังคับอย่างไม่ เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Warnings and Informal Police Sections) สำหรับเยาวชนผู้กระทำความผิดในคดีในคดีความผิดที่ไม่รุนแรง โดยการกำหนด กิจกรรมบางอย่างให้เด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำผิดปฏิบัติ เช่น การขอโทษ การบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น ส่วนในกรณีที่เจ้าหน้าที่ ตำรวจพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นคดีที่มีความรุนแรงเกินไป หรือเป็นผู้กระทำความผิด ดื้อรั้น ซึ่งไม่มีความเหมาะสมในการว่ากล่าวตักเตือนและใช้ มาตรการบังคับอย่างไม่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่ ตำรวจจะต้องส่งคดีกระบวนการประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ดำเนินการต่อไป การดำเนินการดัง กล่าวนี้จะต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชน ยังไม่ได้ถูกแจ้งข้อกล่าวหาและจับกุมตัว ส่วนกรณีที่มีการ จับกุมและแจ้งข้อกล่าวหาเด็กจะต้อง ถูกส่งไปยังศาลเด็ก และ ศาลเด็กจะต้องนำคดีไปยังกระบวนการประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งทั้งสอง กระบวนการมีวิธีการดำเนินการแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1) กรณีเด็กหรือเยาวชนยังไม่ถูกแจ้งข้อหาและจับกุมตัว

ตามกฎหมาย “The Children, Young Parsons, and their Families Act (1989)” การจับกุม และการออกหมายเรียกตัว (Summons) เยาวชนที่กระทำความผิดจะถูกจำกัดขอบเขต ไว้มาก ตาม มาตรา 214 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด เว้นเสียแต่ว่า

- เพื่อป้องกันมิให้กระทำผิดในอนาคต หรือ
- ผู้กระทำผิดหลบหนี หรือ
- เข้าไปเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน หรือ ผู้เสียหาย

ส่วนการออกหมายเรียกตัวเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนออกหมายเรียกตัวจะต้องส่ง ข้อเท็จจริง ไปให้ผู้ติดต่อประสานงานเสียก่อน ตามบทบัญญัติ มาตรา 245 ซึ่งผู้ติดต่อประสานงาน จะเป็นผู้ เปิดประชุมกระบวนการประชุมปรึกษาหารือภายในครอบครัว ถ้าสมาชิกของกระบวนการ ประชุม ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ความยินยอมให้ส่งคดีเข้ามาสู่กระบวนการประชุม ทั้งหมด ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนจะต้องดำเนินการ โดยกระบวนการประชุม และ จะไม่ ถูกส่ง ไปศาลเด็ก ตามบทบัญญัติในมาตรา 251 การประชุมประกอบด้วยผู้เข้าร่วมประชุมดังนี้

- เยาวชนผู้กระทำความผิด สมาชิกภายในครอบครัวของเยาวชนผู้กระทำความผิด
- ผู้เสียหาย ซึ่งมีผู้ให้ความช่วยเหลือของผู้เสียหายด้วย ถ้าผู้เสียหายต้องการให้เข้าร่วม

- ที่ปรึกษากฎหมายของเยาวชนผู้กระทำผิด (ถ้าเยาวชนร้องขอ)
- เจ้าหน้าที่ตำรวจ
- เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ (เฉพาะบางคดีเท่านั้น) และ บุคคลอื่นที่ครอบครัวของ

เยาวชนผู้กระทำผิดต้องการให้เข้าร่วมประชุมด้วย

นอกจากนี้ ยังมีผู้เข้าร่วมประชุมประเภทตัวแทนของหน่วยงานในชุมชน เช่น หน่วยงานบำบัดการติดยาเสพติด หรือผู้สนับสนุนอื่น ๆ ในชุมชนที่มีความสามารถในการช่วยเหลือ เยาวชนผู้กระทำผิด

ผู้ติดต่อประสานงานซึ่งเป็นลูกจ้างของกรมประชาสงเคราะห์ เป็นผู้ดำเนินการประชุม และ กำหนดขอบเขตของผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อให้การประชุมดำเนินไปอย่างสะดวกที่สุด ในคดีที่ เยาวชนผู้กระทำผิดถูกจับกุม กระบวนการประชุมจะต้องมีคำแนะนำให้กับเยาวชนผู้กระทำผิดว่า จะต้องถูกฟ้องต่อศาลหรือไม่ถูกฟ้องต่อศาล⁴⁵ ถ้าเป็นคดีที่เข้าข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่ามีความเหมาะสมในการเบี่ยงเบนออกจากระบวนการยุติธรรมทางศาล⁴⁶ ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด รวมถึงเยาวชนผู้กระทำผิด ต้องยินยอมด้วยทั้งหมดในการส่งคดีไปยังโปรแกรมการเบี่ยงเบนคดี ออกนอกกระบวนการ สาระสำคัญของขั้นตอนนี้จึงอยู่ที่ว่า ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต้องให้ความ ยินยอมเป็นเอกฉันท์

2) กรณีที่เยาวชนผู้กระทำผิด ถูกจับกุม

หากเยาวชนผู้กระทำผิด ถูกจับกุมซึ่งจะต้องส่งตัวไปยังศาลคดีเด็ก ให้ดำเนินการ ศาล เด็ก ต้องส่งข้อเท็จจริงทั้งหมดของเยาวชนที่รับสารภาพ ไปยังกระบวนการประชุมปรึกษาหารือ ภายในกลุ่มครอบครัว เพื่อให้ทำคำแนะนำกับศาลเด็กว่าควรจะต้องดำเนินการอย่างไรกับเยาวชน ผู้ กระทำผิด บางครั้งการประชุมจะมีคำแนะนำเกี่ยวกับโทษที่ศาลเป็นผู้ออกคำสั่ง โดยทั่วไป แผนการ ที่แนะนำให้ดำเนินการต่าง ๆ เช่นการขอภัย การเยียวยาความเสียหายเป็นเงิน หรือ การ ทำงานให้ กับผู้เสียหาย การบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ การห้ามออกจากบ้านในเวลาที่กำหนด และ หรือ ให้ความสนใจเรียนหนังสือ หรือ ไม่คบค้าสมาคมกับผู้ร่วมกระทำผิดคนอื่น ๆ แผนการ ดังกล่าวจะถูกตรวจสอบว่ามีการปฏิบัติตาม หรือไม่ โดยบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากแผนงานนั้น ซึ่งอาจเป็นบุคคลใดก็ได้แม้กระทั่งสมาชิกในครอบครัว โดยศาลจะร้องขอให้เข้ามาร่วมกระบวนการ โดยทั่วไประยะเวลาประมาณ 3-4 เดือน ในการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนการที่กำหนดไว้

⁴⁵ มาตรา 258 (b)

⁴⁶ มาตรา 258 (a)

โดยทั่วไปแล้วศาลจะยอมรับแผนการที่กำหนดมาโดยกระบวนการประชุมเกือบทั้งหมดซึ่งเป็นการตระหนักว่า จุดมุ่งหมายของกฎหมายต้องการให้อำนาจในการวางข้อกำหนดกับเยาวชนผู้กระทำความผิด อันดับแรกเป็นของกระบวนการประชุม อย่างไรก็ตาม ในคดีรุนแรงศาลสามารถกำหนดโทษเพิ่มมากขึ้นได้โทษที่กำหนดมากที่สุดคือการให้พักอาศัยอยู่ในกรมประชาสงเคราะห์เป็นเวลา 3 เดือน และ ติดตามมาด้วยการสอดส่องดูแลเป็นเวลา 6 เดือน หรือศาลอาจตัดสินคดี และ ส่งคดีไปยังศาลจังหวัด เพื่อให้ลงโทษภายใต้กฎหมาย The criminal Justice Act 1985 ซึ่งประกอบ ไปด้วยการจำคุกไม่เกิน 5 ปี ถ้าเยาวชนผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้ อย่างสมบูรณ์ คดีจะ ถูกเพิกถอน ถ้าไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการ ศาลคดีเด็กสามารถกำหนดโทษขึ้นได้ โดยไม่ต้องขอคำแนะนำจากกระบวนการประชุม จึงเห็นได้ว่าศาลทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ยุติการปฏิบัติตามแผนเมื่อมีการฝ่าฝืนแผนการที่กำหนดไว้ และเป็นผู้ลั่นกลองในกรณีที่ศาลเห็นว่า คำแนะนำของกระบวนการประชุมไม่มีความเหมาะสม จะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการก่อนการ พิจารณาคดีโดยมีกระบวนการปรึกษาหารือเป็นมาตรการในการกลั่นกรองคดี

การพิจารณาว่าจะหันเหเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม หรือไม่มีหลักสำคัญ ต้องนำมาพิจารณาดังนี้⁴⁷

(1) กระบวนการยุติธรรมจะไม่ถูกนำมาใช้ต่อเด็กหรือเยาวชนถ้ามีทางเลือกอื่นในการดำเนินการกับปัญหาที่เกิดขึ้น เว้นเสียแต่ผลประโยชน์ของสาธารณะจะเป็นอย่างอื่น

(2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะไม่ถูกนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนเพียงเพื่อมีคำสั่งให้การช่วยเหลือ หรือ ให้การบริการตามความจำเป็นในการส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็ก หรือ เยาวชน หรือ ครอบครัว

(3) มาตรการใด ๆ ในการดำเนินการกับเด็ก หรือ เยาวชนที่กระทำความผิด จะถูกนำมาใช้ เพื่อ

- สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

- ส่งเสริมความสามารถของครอบครัว ในการจัดทำวิธีการดำเนินการของตนเอง กับ

เด็ก หรือ เยาวชน

(4) เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด จะได้รับการดูแลภายในชุมชนเท่าที่จะเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับความจำเป็นในการให้ความปลอดภัยกับสาธารณะ

(5) การกำหนดโทษใด ๆ ให้กับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด จะต้อง

- เป็นรูปแบบที่รักษา และ สนับสนุนการพัฒนาของเด็กหรือเยาวชน

⁴⁷ มาตรา 208 ของ กฎหมาย The Children, Young Persons, and their Families Act (1989)

- มีรูปแบบที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

3.6.1.2 ผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการปรึกษาหารือภายในกลุ่มครอบครัว⁴⁸

การดำเนินกระบวนการประชุมปรึกษาหารือ จะต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมหลายฝ่ายด้วยกัน เช่น ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและ ครอบครัวของเขา ผู้มีวิชาชีพต่าง ๆ และ โดยเฉพาะผู้ติดต่อประสานงาน (Coordinator) ซึ่งแต่ละบุคคลมีส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

1) บทบาทของผู้ติดต่อประสานงาน

ผู้ติดต่อประสานงานเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ในการดำเนินกระบวนการประชุม ทั้ง หมดเพื่อทำให้เกิดความแน่นอนว่ากระบวนการจะบรรลุวัตถุประสงค์และหลักการของกฎหมายนี้ ผู้ติดต่อประสานงาน มีหน้าที่หลายอย่างเกี่ยวกับการจัดเตรียมการประชุม และ จะมีผู้ช่วยเหลือในการดำเนินการเป็นทีมงานของพนักงานสังคมสงเคราะห์เด็ก ผู้ติดต่อประสานงานทำหน้าที่เป็นผู้จัดการในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก โดยเป็นผู้แจ้งข้อมูล และ ผู้อำนวยการความสะดว และเป็นผู้เจรจาระหว่างเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิด และครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำ ความผิด และ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และ ระหว่างเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด และครอบครัว และ ผู้เสียหาย ผู้ติดต่อประสานงาน เป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกมาจากพนักงานสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ และ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งจะถูกแต่งตั้งและให้เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน The New Zealand Children and Young Person Service (CYPS) ซึ่งเป็นหน่วยงานอยู่ในกรมประชาสงเคราะห์

การจัดเตรียมการประชุมปรึกษาหารือภายในกลุ่มครอบครัว มี ดังนี้

(ก) การกำหนดระยะเวลา

กฎหมายกำหนดให้กระบวนการ FGC จะต้องดำเนินการภายใน 21 วัน หลังจากได้รับคดีในกรณีที่ไม่มีคำสั่งไปยังศาลเด็ก และ ภายใน 14 วัน ในกรณีที่เป็คดีที่ส่งไปยังศาลเด็กก่อน แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ที่ทุกครั้งจะสามารถเปิดการประชุมได้ภายในระยะดังกล่าว คดี 2 ใน 3 จะเปิดการประชุมภายใน 1 สัปดาห์ หลังจากทีล่ำช้า ถ้าเป็คดีที่ส่งมาจากศาลเด็ก จำนวนของคดีที่เปิดประชุมภายในกำหนดระยะเวลา จะมีมากกว่าคดีที่ถูกส่งตรงไปยังกระบวนการประชุม กลุ่มครอบครัว แต่ก็ยังถือว่าอยู่ในอัตราที่ต่ำอยู่เช่นกันคือ เกินกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย

⁴⁸ อติศร ตริเนตร, อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 44, น. 161-166.

(ข) การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด สมาชิกครอบครัว บุคคลซึ่งครอบครัวเชิญ ผู้ติดต่อประสานงาน ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม (ถ้าผู้เสียหายต้องการเข้าร่วมประชุม) ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทนายความของเด็กในกรณีที่ เด็กถูกส่งมาโดยศาลเด็ก และ พนักงานสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้อยู่ในความ สงเคราะห์ งานแรกสำหรับผู้ติดต่อประสานงานหรือพนักงานสงเคราะห์เด็กจะพูดคุยกับครอบครัวในทันทีและถามทัศนคติ บางครั้ง ครอบครัวอาจไม่เต็มใจที่จะให้ญาติพี่น้องเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะเมื่อมีคดีความผิดรุนแรงหรือเป็นคดีที่มีประวัติการกระทำผิดมาก่อน งานของผู้ติดต่อประสานงานคือ พยายามทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า ญาติพี่น้อง หรือ เพื่อนบ้าน และ ผู้สนับสนุนจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการทำการตัดสินใจ ให้ลุล่วงไป และ ให้การสนับสนุนต่อครอบครัว และ เด็กกระทำผิดต่อไป ส่วนการให้ข้อมูลกับผู้เสียหายเป็นหน้าที่ของเจ้า หน้าที่ตำรวจ

(ค) เวลาของการประชุม

การประชุมจะต้องกำหนดเวลาประชุมที่เหมาะสมกับครอบครัวของผู้กระทำความผิด และ ผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น ดำเนินการระหว่าง 9:00น ถึง 16:00น. ในวันธรรมดา ซึ่งกำหนดเวลา ดังกล่าวเป็นการเอนเอียงไปทางครอบครัวของผู้กระทำผิด แต่ก็จะต้องให้เกิดความสะดวกกับ เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย ผู้ติดต่อประสานงานและผู้มีวิชาชีพอื่น ๆ จะ ชอบเข้าร่วมประชุมในช่วงเวลา ทำงานปกติเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการอาจมีการดำเนินการช่วงหลังจากเลิกงาน หรือในช่วงวันหยุดก็ได้

(ง) สถานที่ประชุม

สถานที่ประชุมโดยทั่วไปจะอยู่ในกรมประชาสงเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่า สถานที่ประชุมเป็นบ้านของผู้กระทำผิด หรือที่เรียกว่า Marea (บ้านสำหรับประชุมของชาวเมารี) (Maori) หรือสถานที่อื่นใดที่ครอบครัวเลือก โดยปกติแล้วครอบครัวและเยาวชนจะมีความรู้สึกสะดวกเป็นอย่างมากเมื่อมีการประชุมภายในบ้านของตน หรือ บ้าน ประชุม

(จ) การจัดเตรียมการ

ความสำเร็จของการประชุมจำเป็นต้องมีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องในการประชุมหลายฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวของผู้กระทำความผิด และ ผู้เสียหายเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น และ ผลการตกลงที่อาจเป็นไปได้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว จะต้องมาพร้อมกันวางแผนการลงโทษ ที่เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ดังนั้น ผู้ติดต่อประสานงานบาง

คนจะให้ความรู้ กับครอบครัว ก่อนการประชุม และ กระตุ้นให้ตรวจสอบโปรแกรมต่าง ๆ ที่มีใช้อยู่ ภายในท้องถิ่นของตน

(ฉ) จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม โดยเฉลี่ยแล้วมีประมาณ 9 คน จำนวนที่น้อยที่สุดมี 2 คน และมากที่สุดมี 39 คน 2 ใน 3 ของกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวทั้งหมด มีผู้เข้าร่วมประชุม ระหว่าง 5 ถึง 10 คน ความแตกต่างดังกล่าวเกิดมาจากเชื้อชาติ เช่น ชาว Pakaha มีจำนวนมากที่สุด 18 คน ชาวเมารี มีจำนวนมากที่สุด 39 คน

2) บทบาทของผู้เข้าร่วมประชุม

(ก) ครอบครัวและเยาวชน

กฎหมายใหม่มีการกระตุ้นให้ครอบครัวขยาย (Whanau) และสมาชิกภายในครอบครัวเข้ามารับผิดชอบต่อความผิดที่เยาวชนได้กระทำขึ้น ซึ่งเป็นมุมมองความเหมาะสมทางด้านวัฒนธรรมที่มองว่า เยาวชนเป็นเด็กซึ่งไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลาง แต่ยังเป็นสมาชิกของครอบครัว ขยาย ดังนั้น ครอบครัวขยายจึงมีทั้งสิทธิและหน้าที่ในการพัฒนาเด็ก ครอบครัวขยาย และสมาชิก ภายในครอบครัวยังให้การสนับสนุน และ คำแนะนำในการดำเนินการกับความผิดของเด็ก และ เยาวชนซึ่ง บิดา มารดา ต้องให้การสนับสนุน และให้คำแนะนำ ในคดีทั้งหมดมีครอบครัวขยายเข้าร่วม ประชุมประมาณ 2 ใน 5 ของกระบวนการประชุม อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มว่าสมาชิกของครอบครัวขยายจะเข้าร่วมประชุมเพิ่มมากขึ้นในคดีที่การกระทำผิดซ้ำ และความผิดรุนแรงที่ศาลเป็นผู้ส่งคดีเข้ามา และ ยังมีจำนวนสมาชิกของครอบครัวขยายจำนวนมากขึ้นที่เข้าร่วมประชุมในคดีที่มีการประชุมมากกว่าครึ่งหนึ่งก่อนที่จะหาข้อตกลงได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จำนวนของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่วนผู้สนับสนุนอื่นที่เข้าร่วมประชุม เช่น พี่ชาย น้องชายและ พี่สาว น้องสาว เพื่อนบ้าน ครู สมาชิกของกลุ่มเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความ ผิด ซึ่งบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะให้การสนับสนุนได้ในทันที และ อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาสั้น และ มีความเข้าใจในตัวเยาวชนที่กระทำความผิด

(ข) ผู้เสียหาย

การให้โอกาสผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการผสมผสานระบบใหม่ และเป็นวิธีการสำคัญของความสำเร็จที่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เสียหายเข้าร่วมประชุม ผู้เสียหายเกือบทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุมมีความพอใจ มีผู้เสียหายเพียงเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 4 ที่กล่าวว่าไม่ต้อง การเข้าร่วมประชุมเพราะไม่ต้องการพบผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว มีน้อยกว่าครึ่งของกระบวนการประชุมในกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้เสียหายเข้าร่วมประชุมน้อยสุด 1 คน

เหตุผลที่ใช้ กันมากในการไม่เข้าร่วมประชุม คือ ไม่ได้ถูกเชิญไม่ได้แจ้งให้ทราบในระยะเวลาที่เพียงพอในการเข้าร่วม หรือ ไม่สามารถเข้าไปร่วมประชุมตามเวลาที่กำหนด ส่วนเหตุผลที่ผู้เสียหายเข้าร่วมประชุมประกอบไปด้วย พิจารณาถึงผลประโยชน์ของตน มีเจตนาช่วยเหลือหรือสนับสนุนเยาวชนผู้กระทำความผิดมีความเชื่อว่าผู้เสียหายจะต้องเข้าร่วม และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ และ มีความอยากรู้ อยากเห็น

(ค) ผู้มีวิชาชีพ

ผู้มีวิชาชีพที่เข้าร่วมประชุมส่วนมากจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งตามปกติคือ ตำรวจในหน่วยงานช่วย เหลือเด็ก Youth Aid Officer ในคดีที่ส่งมาจากศาลจะมีการแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีน้อยกว่าร้อยละ 59 ของคดีที่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย เข้าร่วมประชุม ซึ่งมีสาเหตุมาจากเวลาของการประชุมไม่สะดวกที่จะมาร่วมประชุม ด้วยบทบาทของผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย อย่างไรก็ตามหน้าที่ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยการรับรองว่า บทสรุปของข้อเท็จจริงมีการบันทึกข้อตกลงอย่างถูกต้องตามความต้องการของลูกความของตน และ ไม่มีการแนะนำโทษที่รุนแรงจนเกินไป ส่วนในกรณีอื่น ๆ จะมีบทบาทหลากหลายกันไปในการเข้าร่วมประชุมซึ่งไม่มีความแน่นอนแต่อย่างไร

นักสังคมสงเคราะห์จะมีสิทธิเข้าร่วมการประชุม ก็ต่อเมื่อกรมประชาสงเคราะห์มีความรับผิดชอบ อย่างเป็นทางการในการดูแลเยาวชน เหตุผลที่มีการจำกัดการเข้าร่วมประชุมของนักสังคม สงเคราะห์ เป็นผลสะท้อนมาจากระบบกฎหมายใหม่ที่เปลี่ยนแปลงการมุ่งเน้น จากการศึกษาสงเคราะห์ เยาวชนผู้กระทำความผิดไปสู่การทำให้เยาวชนต้องมีความรับผิดชอบสำหรับการกระทำของตน แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสังคมสงเคราะห์จะเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมากเมื่อมีบทบัญญัติกฎหมายห้ามไม่ให้เข้าร่วมประชุม จากการศึกษาวิจัย พบว่าพนักงานสังคมสงเคราะห์ได้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 62 ของคดีทั้งหมด

3.6.1.3 รูปแบบของกระบวนการประชุม ปรีกษาหารือ ⁴⁹

โดยปกติ ผู้ติดต่อประสานงาน เป็นผู้ดำเนินการประชุมทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดของกระบวนการ ในสภาพความเป็นจริงแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะอธิบายให้เห็นถึงแบบอย่างเฉพาะ ของการประชุมในประเทศนิวซีแลนด์ เนื่องจากกฎหมายมีอำนาจให้แต่ละเขตอำนาจสามารถปรับปรุงกระบวนการให้มีความเหมาะสมตามกระบวนการของตน อย่างไรก็ตาม ในหลักสำคัญของ วิธีการ

⁴⁹ อติศร ตรีเนตร, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 44*, น.166-169.

ปฏิบัติที่ใช้อยู่เป็นประจำ และ รูปแบบทั่วไปได้มีการนำไปปรับใช้ในทุกคนที่สามารถอธิบาย ให้เห็น
ดังนี้

การประชุมเริ่มต้นด้วยการให้แต่ละคนแนะนำตนเอง แต่ว่าบางพื้นที่อาจจะมีการ
เริ่มต้น ด้วยการสวดมนต์ หรือมีการกล่าวต้อนรับก่อน จากนั้นผู้ติดต่อประสานงานจะอธิบายถึง
กระบวนการในการประชุม ติดตามมาด้วยการเชิญให้ Youth Aid Officer อ่านบทสรุปที่เกี่ยวข้อง
ข้อเท็จจริง และ ถามเยาวชนผู้กระทำความผิดว่ามีความถูกต้องหรือไม่ ถ้าข้อมูลไม่ถูกต้องสามารถ
แก้ไขให้ถูกต้องในเวลานั้นได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าเยาวชนปฏิเสธความรับผิดชอบสำหรับการกระทำ
ผิดการประชุมจะต้องยุติทันทีและข้อเท็จจริงทั้งหมดจะถูกส่งกลับไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ถ้า
เจ้าหน้าที่ยังเชื่อว่าเป็นเด็ก หรือเยาวชนนั้นได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงจะถูกส่งไปยังศาลเด็ก โดย
การใช้หมายเรียกตัวเพื่อพิจารณาคดี ถ้าเด็กหรือเยาวชนยอมรับการประชุมสามารถดำเนินการ
ต่อไปได้

โดยทั่วไป ผู้ติดต่อประสานงานจะขอรับรองให้ผู้เสียหายที่ได้เข้าร่วมประชุมพูด และ
แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าหากผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมประชุม โดยปกติแล้ว
จะมีตัวแทนผู้เสียหายหรือ Youth Aid Officer เป็นผู้บอกเกี่ยวกับประโยชน์ของผู้เสียหาย บางพื้นที่
ที่จะมี A Youth Justice Social Worker เป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ผู้เสียหายบางคนอาจไม่มีความ
สะดวกในการพูดคุยเพราะ เนื่องจากว่า โดยปกติแล้วผู้เสียหายจะไม่มีการจัดเตรียมความพร้อม
เพื่อพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การเตรียมหรือการสรุปที่ดีของผู้เสียหายจะทำให้เกิดผลดีต่อ
กระบวนการ เนื่องจากทำให้เยาวชนผู้กระทำความผิด สามารถเข้าใจถึงผลตามมาจากกรกระทำ
ของตนและมีคำแนะนำที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา

จุดมุ่งเน้นแรกของการประชุมมีเจตนามุ่งเน้นไปที่ผู้กระทำผิด และ ความรับผิดชอบ
ของผู้กระทำความผิด จากการศึกษาวิจัยพบว่าจากการมุ่งเน้นดังกล่าวเกิดขึ้นในทุกคน แต่ก็ไม่ได้
หมายความว่า กระบวนการดังกล่าวนี้ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความพยายามในการทำความเข้าใจ
เข้าใจในเหตุผลที่ว่า ทำไมเด็กถึงได้กระทำความผิดหรือสภาพแวดล้อมเลย แต่การพิจารณาดังกล่าวจะ
ไม่ได้เกิดขึ้นเสมอไป เหมือนจุดมุ่งหมายแรกที่มุ่งเน้นไปที่ผู้กระทำความผิด และ ความ
รับผิดชอบ

โดยทั่วไปแล้วการสนทนาระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเกี่ยวกับผลการตกลงที่
เป็นไปได้อาจให้โอกาสครอบครัวสนทนากันเป็นการส่วนตัวอีกครั้งเกี่ยวกับวิธีการที่ดีที่สุดที่จะนำไป
ปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัยพบว่าขั้นตอนนี้ไม่

ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจะถูกผู้มีวิชาชีพเพิกถอนและให้เวลากับครอบครัวเพียงเล็กน้อยในการประชุมกัน

ไม่ว่าแผนการจะถูกเพิกถอนในขั้นตอนนี้หรือไม่ก็ตาม ครอบครัวจะต้องเข้ามาร่วมประชุมพร้อมกับแผนการในขั้นตอนนี้ หลังจากนั้นจะมีการอภิปราย หรือ เจรจาต่อรองกันโดยบุคคลที่เป็นสมาชิกของครอบครัวด้วย รายละเอียดต่าง ๆ จะมีการกำหนดขอบเขตเกี่ยวกับผู้ที่จะเป็นผู้ส่งต่อดูแล และ ตรวจสอบว่าได้มีการปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้อย่างสมบูรณ์ หรือ ผู้ติดต่อประสานงานจะขอความยินยอมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ ผู้เสียหายที่เข้าร่วมประชุมด้วย ข้อตกลงจะมีการบันทึกไว้ และการประชุมก็จะปิดลง บางครั้งจะมีการสดมภ์ด้วย

กระบวนการประชุมใช้เวลามากกว่าการปรากฏตัวต่อศาลเพียงเล็กน้อย แต่กระบวนการประชุมแตกต่างจากศาลตรงที่ส่วนใหญ่คดีสามารถหาข้อตกลงด้วยการประชุมเพียงครั้งเดียว ส่วน กรณีที่ต้องมีการประชุมเพิ่มเติม จะมีเหตุผลแตกต่างกันไป เช่น เด็กและครอบครัวไม่ได้มาประชุม มีการให้เวลามากขึ้นแก่ผู้เสียหาย ความพยายามเชิญสมาชิกครอบครัวมากขึ้น และ ให้เวลากับ ครอบครัวให้มากขึ้นในการคิดหามาตรการที่จะนำมาปฏิบัติต่อเด็ก หรือ เยาวชน ผู้กระทำความผิด

3.6.1.4 ประโยชน์ของการนำมาตราการดังกล่าวมาใช้

1) เรื่องความยุติธรรม (Justice)

เป็นวิธีการสำคัญ เพื่อบรรลุถึงความรับผิดชอบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งครอบครัวมีอำนาจตัดสินใจถ้าได้มีการทำข้อตกลงกันระหว่างการประชุมปรึกษาหารือ ในกรณีที่คดีเข้าสู่กระบวนการทางศาล ก็มีอำนาจทำคำแนะนำให้กับศาลในการลงโทษที่เหมาะสม ในระบบใหม่นี้บทบาทของศาลจะถูกจำกัด ยกเว้นกรณีที่ไม่มีการทำข้อตกลงในกระบวนการประชุมปรึกษาหารือหรือเมื่อมีการปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือ ในคดีความผิดรุนแรงที่สุด เมื่อคดีถูกส่งมายังกระบวนการประชุมปรึกษาหารือก่อนเป็นอันดับแรก โดยไม่ได้มีการส่งไปยังศาล กระบวนการจะดำเนินการได้อย่างรวดเร็วกว่าศาล ซึ่งปกติจะมีความล่าช้า

2) เรื่องการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion)

กระบวนการดังกล่าวมีกระบวนการเบี่ยงเบนคดีเด็ก หรือ เยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เรียกว่า “การว่ากล่าวตักเตือน (Warning)” เพิ่มขึ้น และมีการใช้การลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Sanction) เพิ่มเติมไปด้วย เช่น การไปขอโทษ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ส่วนของกระบวนการประชุมปรึกษาหารือเป็นมาตรการ

เบี่ยงเบนคดีผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยจะถูกนำไปใช้กับผู้กระทำความผิดที่ดื้อรั้น และ ความผิดที่รุนแรง

3) เรื่องความเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย (Victim Involvement)

ในระบบกฎหมายใหม่ ได้เพิ่มอำนาจให้ผู้เสียหายเข้ามาเกี่ยวข้องกับจนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบในการดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด แต่วิธีการในทางปฏิบัติ ในแต่ละเขตอำนาจศาลจะแตกต่างกัน การเกี่ยวข้องของผู้เสียหายไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ในคดีความผิดเล็กน้อย (Minor Offences) และการกระทำความผิดครั้งแรก (First Offenders) ความผิดทุกประเภทที่ เด็กหรือเยาวชนกระทำ ยกเว้น ฆาตกรรม (Murder) ฆ่าคนตายโดยประมาท (Manslaughter) การดำเนินการประชุมปรึกษาหารือให้สิทธิผู้เสียหายเข้าร่วมประชุม แต่ต้องเกิดก่อนที่ศาลดำเนินการ กระบวนการพิจารณาคดี

4) เรื่องการส่งเสริมความเป็นอยู่และการสร้างความมั่นใจให้กับครอบครัว (Enhancing Well-being and Strengthening Families)

กระบวนการประชุมปรึกษาหารือ เป็นศูนย์กลางของการประชุมซึ่งความต้องการของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว สามารถนำมาพิจารณาประกอบแผนงาน ทำให้ครอบครัวสามารถมีโอกาสเข้าไปรับบริการอันเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ และสร้างความมั่นคงให้ครอบครัวเพื่อให้โปรแกรมสามารถจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้

5) เรื่องการมีส่วนร่วมของครอบครัว และ ความเป็นเอกฉันท์ของการตัดสินใจ (Family Participation and Consensus Decision-making)

กระบวนการประชุมปรึกษาหารือมีเจตนาให้การประชุมมีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ ที่มีประสิทธิภาพ และมีลักษณะเป็นกันเองระหว่างการประชุม เพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงในการเข้า มามีส่วนร่วมของครอบครัวและเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด โดยมีผู้ติดต่อประสานงานเป็นผู้ เจรจาที่มีความสามารถในการทำหน้าที่เป็นผู้เจรจาระหว่างครอบครัวและเยาวชนผู้กระทำความผิด ฝ่ายหนึ่ง และเจ้าหน้าที่ และ ผู้เสียหายอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีเจตนาเพื่อให้เป็นเอกฉันท์ในระหว่าง ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด

6) เรื่องความเหมาะสมของวัฒนธรรม (Cultural Appropriateness)

กระบวนการประชุมปรึกษาหารือไม่มีการกำหนดขอบเขตวิธีการไว้แน่นอน ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมตามศาสนา ปรัชญา และ กระบวนการของแต่ละชุมชน

3.6.2 ประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดา มีมาตรการกักกันครองคดีเพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ซึ่งถือว่าการเบี่ยงเบนคดีเด็ก และ เยาวชนที่กระทำ ผิดออก จากกระบวนการยุติธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า “มาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม (Alternative measures)” ที่บัญญัติไว้ใน “Young Offenders Act (YOA) Chapter Y-1” มาตรา 4 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) มาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม (Alternative measures) สามารถ นำไป ใช้ในการดำเนินการกับเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแทนการดำเนินคดี โดยใช้ กระบวน การยุติธรรมทางศาลภายใต้กฎหมายนี้ถ้าหากว่า

(1.1) มาตรการที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมมาตรการทางเลือกนอก กระบวน การยุติธรรมที่ใช้อำนาจโดยอัยการหรือผู้แทน หรือ โดยบุคคล หรือ บุคคลที่ได้รับการ แต่งตั้ง จากผู้ว่าราชการจังหวัดในศาลจังหวัด

(1.2) บุคคลที่เป็นผู้พิจารณาใช้มาตรการนี้ จะต้องพอใจว่ามีความเหมาะสมที่ จะต้อง พิจารณาถึงความจำเป็นของเด็กและประโยชน์ของสังคม

(1.3) เยาวชนที่ได้รับแจ้งในการเข้าร่วมมาตรการทางเลือกกระบวนการ ยุติธรรมมีความ เป็นอิสระอย่างเต็มที่ในการให้ความยินยอมในการเข้าร่วมในข้อนี้

(1.4) ก่อนที่จะให้ความยินยอมเข้าร่วมในมาตรการทางเลือกกระบวนการ ยุติธรรม เยาวชนต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิการมีผู้แทนเป็นที่ปรึกษากฎหมาย และ ได้รับ โอกาส อันเหมาะสมในการปรึกษาหารือกับที่ปรึกษากฎหมาย

(1.5) เยาวชนยอมรับผิดชอบสำหรับการกระทำ หรือ ความประมาทที่เป็น มูลเหตุของความผิด ที่เยาวชนถูกกล่าวหาได้ว่ากระทำผิด

(1.6) ในความเห็นของอัยการหรือผู้แทนคดีมีพยานหลักฐานพอพ้องฐาน ความผิด

(1.7) ไม่มีข้อห้ามประการใด ๆ ทางกฎหมายในการฟ้องคดีของเยาวชน

(2) มาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม (Alternative measures) ไม่ สามารถนำไปใช้ กับเยาวชนผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิด ถ้าหากว่าเยาวชนผู้นั้น

(2.1) ปฏิเสธในการเข้าร่วมหรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรกระทำผิด

(2.2) แสดงความต้องการของเยาวชนออกมาว่า ต้องการให้ดำเนินคดีในความผิดของ ตน โดยศาลเด็ก

(3) คำรับสารภาพ หรือ ถ้อยคำยอมรับในความรับผิดชอบต่อการกระทำ หรือความประมาทที่ ทำโดยเยาวชนที่ถูกลงกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพื่อเป็นเงื่อนไขของการดำเนินการกับเยาวชนโดย มาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม ไม่สามารถนำไปรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้แย้งกับ เยาวชนในกระบวนการใด ๆ ในทางแพ่งหรือทางอาญา

จากบทบัญญัติของมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ

3.6.2.1 ความหมายของมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรมของประเทศแคนาดา

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรมเป็น วิธีการหนึ่งที่เบี่ยงเบนคดีเด็ก และ เยาวชนที่กระทำผิด ออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการ พิจารณาคดีของศาล ตามบทบัญญัติมาตรา 4 ของ YOA สามารถแบ่งมาตรการดังกล่าวออกเป็น 2 ระดับ คือ การส่งเด็กไปยังโปรแกรมก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา (Pre-charge Program) และโปรแกรม หลังจากแจ้งข้อกล่าวหา (Post-charge Program) ทั้งสองโปรแกรมเป็น มาตรการที่นำมาปฏิบัติ ต่อเด็กกระทำผิดแทนการส่งตัวไปยังกระบวนการพิจารณาคดีของศาล โดยผู้เขียนจะกล่าวต่อไป

3.6.2.2 เงื่อนไขของการดำเนินการตามมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม

มาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรมจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่ทาง อัยการ หรือ ผู้แทน หรือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้อำนาจในการดำเนินการ ได้การพิจารณานำมาตรการดังกล่าวนี้มาใช้กับเยาวชนที่กระทำผิดผู้พิจารณาจะต้องเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีความเหมาะสมเนื่องจาก “ความจำเป็นของเยาวชนที่กระทำผิด และ ประโยชน์ต่อสังคม” การใช้มาตรการดังกล่าวเยาวชนผู้กระทำผิดจะต้องให้ความยินยอม และมีสิทธิในการปรึกษากับที่ปรึกษากฎหมายก่อนให้ความยินยอมตามโอกาสที่เหมาะสมด้วย นอกจากเยาวชนจะต้องให้ความยินยอมดังกล่าวแล้ว เยาวชนจะต้องรับผิดชอบสำหรับความผิดที่เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ เยาวชนจะต้องให้การรับสารภาพว่าได้กระทำผิด และ ยินยอมรับผิดชอบในการกระทำของตน แต่ถึงแม้ว่าเยาวชนจะต้องรับสารภาพเยาวชนจะรับสารภาพว่าได้กระทำผิดแล้วก็ตาม กฎหมาย กำหนดให้พนักงานอัยการต้องพิจารณาตรวจสอบแล้วว่า คดีของเยาวชนมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะต้องฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลด้วย

3.6.2.3 ข้อจำกัดในการใช้ (Restriction on use)

เจ้าพนักงานไม่สามารถบังคับให้เยาวชนที่กระทำผิดเข้าร่วมในโปรแกรมดังกล่าว เนื่องจากกฎหมายให้สิทธิเยาวชนที่กระทำผิดปฏิเสธการเข้าร่วมโปรแกรมที่กำหนดไว้ หรือ แสดงเจตนาว่าต้องการให้มีการฟ้องคดีต่อศาล และ นอกจากนี้แล้วในความเห็นของพนักงานอัยการ ต่อคดีของเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจะต้องมีพยานหลักฐานที่เชื่อได้ว่าเป็นผู้กระทำผิด ดังนั้น การที่เยาวชนที่กระทำผิดปฏิเสธว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาใช้มาตรการดังกล่าว ก็ไม่สามารถนำมาตรการดังกล่าวไปดำเนินการกับเยาวชนที่กระทำผิด ดังนั้น คดีของเยาวชนจะต้องถูกฟ้องต่อศาลให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเดียวกันนั้น และ นอกจากนี้แล้ว การที่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมจะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้กับเยาวชนที่ กระทำผิดได้จะต้องพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นคดีที่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ ถ้าหากว่าไม่มีการนำ มาตรการดังกล่าวมาดำเนินการแทนการพิจารณาคดีของศาล กล่าวคือ คดีของเยาวชน จะต้องไม่มี ข้อห้ามประการใด ๆ ตามกฎหมายที่ห้ามไม่ให้มีการฟ้องคดีต่อศาล

3.6.2.4 การห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน (Admissions not Admissible in Evidence)

เยาวชนที่กระทำความผิด จะต้องยอมรับผิดหรือให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดเพื่อเป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่โปรแกรมที่กำหนดไว้ ดังนั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กที่กระทำผิดเข้าสู่โปรแกรมที่กำหนดไว้กฎหมายจึงกำหนดไว้ว่า คำรับสารภาพ หรือ ถ้อยคำยอมรับผิดขอต่อการกระทำผิด หรือ ความประมาทที่ทำโดยเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดเพื่อเป็นเงื่อนไขของการดำเนินการกับเยาวชนโดยมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม ไม่สามารถนำไปเป็นพยานหลักฐานได้แย้งกับเยาวชนในกระบวนการใด ๆ ในทางแพ่ง หรือ ทางอาญาได้

3.6.2.5 วิธีการ มาตรการทางเลือกนอกกระบวนศาล

วิธีการ มาตรการทางเลือกนอกกระบวนศาลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

ก. ขั้นตอนก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา (Pre-charge)

เป็นคดีที่เยาวชนผู้กระทำผิดถูกส่งเข้าโปรแกรมที่กำหนดไว้โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก่อนที่จะมีการแจ้งข้อกล่าวหา ซึ่งมี 3 มาตรการด้วยกันคือ

(1) การว่ากล่าวตักเตือน (warning) ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่เพียงอย่างเดียว โดยปกติเมื่อว่ากล่าวตักเตือนแล้วจะไม่มีกระบวนการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้

(2) การตักเตือนอย่างเป็นทางการ (Formal Caution) ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เพียงอย่างเดียวโดยปกติเมื่อกล่าวตักเตือนแล้วจะไม่มีกระบวนการบันทึกข้อมูลการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนไว้

(3) โปรแกรมสำหรับการหันเหคดีก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหา (Pre-charge Diversion Program) เป็นการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งคดีไปยังหน่วยงานอื่นในชุมชน ซึ่งวิธีการนี้ ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 4(1) โดยกำหนดให้การใช้โปรแกรมดังกล่าวต้องได้รับความชอบจากอัยการจังหวัด หรือเขตเสียก่อน แต่ “เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเป็นผู้ทำคำแนะนำไปยังพนักงานอัยการ” เพื่อให้อัยการเป็นผู้ตัดสินใจส่งคดีไปยังโปรแกรมดังกล่าว หรือ “เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ส่งคดีไปโดยตรง” ก็ได้ ขึ้นอยู่กับเขตอำนาจศาลของจังหวัดแต่ละจังหวัดซึ่งบางจังหวัด “ผู้อำนวยการสังคมสงเคราะห์เด็ก (the Director of Child Welfare)” ก็เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน

ไม่ว่าโปรแกรมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละเขตอำนาจศาล แต่อย่างไรก็ตาม การใช้โปรแกรมดังกล่าวมีเงื่อนไขที่สำคัญคือ

- เยาวชนผู้ต้องสงสัยต้องยอมรับผิดชอบสำหรับการกระทำผิดหรือการกระทำโดยประมาท
- คดีต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอในการดำเนินการโดยการฟ้องคดีต่อศาล
- เยาวชนยินยอมเข้าร่วมโปรแกรมดังกล่าว

มาตรการว่ากล่าวตักเตือน และการตักเตือนอย่างเป็นทางการไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน เหมือนกับโปรแกรมการเบี่ยงเบนคดีก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหา แต่การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถดำเนินการได้เนื่องจากตีความบทบัญญัติกฎหมาย The Young Offenders Act มาตรา 3(1)(d) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้นำเอาวิธีการระบบสังคมสงเคราะห์ (Child Welfare) มาใช้ปฏิบัติต่อ เยาวชนผู้กระทำความผิด และมีบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องตระหนักถึงหลักการสำคัญที่กฎหมายนี้ได้ประกาศไว้ ซึ่งสามารถแปลความหมายได้ว่า “การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสำคัญ” ซึ่งหลักสำคัญของกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการกับเยาวชนที่กระทำ ความผิดบัญญัติในมาตรา 3(1)(d) สรุปได้ว่า “เมื่อไม่เป็นการขัดต่อการปกป้องสังคม การไม่ดำเนินการ ใด ๆ หรือ มาตรการทางเลือกอื่นนอกกระบวนการยุติธรรมภายใต้กฎหมายนี้ จะถูกนำมาพิจารณา สำหรับการดำเนินการกับเยาวชนผู้กระทำความผิดซึ่งได้กระทำความผิด”

ข. ขั้นตอนหลังจากการแจ้งข้อกล่าวหา (Post-charge) เป็นขั้นตอนที่ดีถูกส่งไปยังพนักงาน อัยการหลังจากที่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ซึ่งคดีที่ถูกส่งเข้าสู่โปรแกรมหลังจากแจ้งข้อกล่าวหา แล้ว จะต้องมีการพยานหลักฐานเพียงพอในการแจ้งข้อกล่าวหา และ เยาวชนผู้กระทำความผิดรับสารภาพ ซึ่งเมื่อเยาวชนผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างสมบูรณ์แล้ว ข้อกล่าวหา ก็จะถูกเพิกถอนไปโดยไม่สามารถนำไปฟ้องคดีต่อศาลเด็กได้อีก

นอกจากมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการทางศาลดังกล่าวแล้ว The Young Offenders Act มาตรา 69 ยังได้ให้อำนาจอัยการจังหวัด หรือเขต จัดตั้งกลุ่มของประชาชนในการช่วยเหลือ การบริหารงานเกี่ยวกับกฎหมาย ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการบริหารงาน เกี่ยวกับโปรแกรม หรือการให้บริการกับเยาวชนที่กระทำผิด กลุ่มประชาชนดังกล่าวเป็นผู้ที่สมัคร ใจเข้ามาช่วยเหลือซึ่งเรียกว่า “A young Justice Committees” ซึ่งมีสมาชิกประกอบไปด้วย สาธารณชนทั่วไป เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ และ สมาชิกอาชีพอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้มีความสนใจหรือ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งบางพื้นที่ยังกำหนดหน้าที่ เช่น

- มาตรการหลักเลี่ยงกระบวนการทางศาลอย่างเป็นทางการ (An Alternative to Formal Court) โดยทำงานร่วมกับโปรแกรมของมาตรการทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรม
- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลงโทษของศาล
- ให้โอกาสเยาวชนที่กระทำผิดบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ที่พึงพอใจตามคำสั่งศาล
- จัดการให้ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด คืบคลาน
- จัดเตรียมชุมชนที่เป็นการสนับสนุนทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด

3.6.3 ประเทศสวีเดน

ประเทศสวีเดน เป็นหนึ่งในบรรดาประเทศในกลุ่ม สแกนดิเนเวีย (Scandinavian) ภูมิภาคตั้งอยู่ทางภาคเหนือของยุโรป เป็นประเทศที่ไม่น้อยไม่ใหญ่ มีพื้นที่เท่าเทียมกับประเทศ ฝรั่งเศส สวีเดน เป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบการเมืองแบบราชาธิปไตย โดยมีกษัตริย์เป็นประมุข แต่การบริหารประเทศขึ้นอยู่กับรัฐบาล กล่าวคือรัฐสภาปกครอง⁵⁰ ตามรัฐธรรมนูญอำนาจ สาธารณะชนมาจากเสียงของประชาชน ประมุขไม่มีสิทธิในการบริหารประเทศ โดยการ บริหารทุกอย่างขึ้นอยู่กับรัฐสภา (Parliament) ประกอบด้วยพรรคการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง

⁵⁰ “Word Factbook of Criminal Justice System, Sweden”, Available at <http://www.ojp.gov/bjs/pub/ascii/wfbcjswe.txt>.

นอกจากความรับผิดชอบทางด้านการเมืองแล้ว รัฐสภายังมีหน้าที่แต่งตั้งฝ่ายนิติบัญญัติอีกด้วย ซึ่งกระทรวงยุติธรรมเป็นฝ่ายรับผิดชอบการบริหาร⁵¹

ตามรัฐธรรมนูญ กระทรวงยุติธรรมและ อำนาศาลรวมทั้งการบริหารงานไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ กับพรรคการเมืองและรัฐบาลกระทรวงยุติธรรมจะบริหารงานโดยใช้อำนาจตามกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น⁵²

ระบบกฎหมายของประเทศสวีเดนโดยทั่วไปประกอบด้วยศาล ซึ่งก็คือผู้พิพากษา ถัดไปก็คือ อัยการและทนายความ ศาลเป็นฝ่ายบังคับใช้กฎหมายและทำการพิพากษาคดี อัยการเป็นตัวแทนให้กับรัฐ และเป็นเสมือนทนายความของรัฐ และทนายความเป็นตัวแทนให้กับผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย และประชาชนทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการกระทำความผิด แต่ก็มีหลายกรณีที่ว่าคดี หรือการกระทำผิด เช่น การละเมิดกฎหมายจราจร ถูกตัด สินความผิดด้วยการปรับโดยไม่จำเป็นต้องมีอัยการ ผู้พิพากษา หรือ ทนายความ ในกรณีดังกล่าว ขึ้นกับเจ้าหน้าที่กฎหมาย นั่นก็คือ หน่วยงานตำรวจ เป็นฝ่ายรับผิดชอบ⁵³

วิธีการพิจารณาตัดสินลงโทษ อิงตามอายุของผู้กระทำผิด ตามกฎหมายแล้วบุคคลที่มี อายุในความรับผิดชอบอาญาคือ 15 ปี แต่ก็มีข้อยกเว้น ถือเป็นกรณีพิเศษ สำหรับผู้กระทำผิดที่มีอายุ ต่ำกว่า 21 ปี โดยเฉพาะ ผู้กระทำผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ส่วนมากจะไม่มี การดำเนินคดีตามแบบพิธี แต่จะ ใช้การเบี่ยงเบนคดีออกนอกกระบวนการยุติธรรม ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสังคม สงเคราะห์ (Social Service Act) แต่หากเป็นกรณีร้ายแรงที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ก็จำเป็นต้อง ดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁵⁴

สวีเดนนั้นก็เหมือนกับหลาย ๆ ประเทศในสหภาพยุโรป ในระยะหลายสิบปีผ่านมา ถือว่า ระบบยุติธรรมสำหรับเด็กนั้น มุ่งเน้นไปที่ผลของการกระทำผิดมากกว่าที่จะมองว่าเป็น การกระทำโดยขาดความยับยั้งชั่งคิด หรือ โดยไม่ตั้งใจ แต่ปัจจุบัน สวีเดน ได้บัญญัติกฎหมายระดับชาติเพื่อรองรับสิทธิของเด็ก ประกอบ มีกฎหมายครอบครัว (Family Law) พระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ย (Mediation Act) และกฎหมายสังคมสงเคราะห์ (Social Service Act) กฎหมายดังกล่าวนี้เป็นกฎหมายที่เคร่งครัด และ เป็นข้อบัญญัติที่ควบคุมเหนือสิทธิของผู้ปกครองมาก

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Sweden Ministry of Justice, Available at <http://www.sweden.gov.se/sb/d/8589/a/16279>.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Word Factbook of Criminal Justice System, Sweden.

โดยเนื้อหาของกฎหมายนี้ ห้ามผู้ปกครองใช้สิทธิ โดยผลการ หรือการลงโทษเด็กแบบรุนแรงหรือทุบตี⁵⁵

การปกป้องสิทธิของเด็กในประเทศสวีเดน ถือเป็นงานที่สำคัญอย่างมาก และมีการใส่ใจ ร้องรับจากรัฐบาลโดยตรง เพื่อปกป้องเด็กให้เติบโต ขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ อยู่ในประเทศสวีเดน ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลเอาใจใส่ต่อประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการการปกป้อง และ ช่วยเหลือเป็นพิเศษเช่น เด็กและเยาวชน เพราะฉะนั้นทาง การจึงออกกฎหมาย หรือ ระบบกฎหมาย และ วิธีการในการดำเนินคดีต่อเด็ก และเยาวชนเป็นพิเศษ ให้แตกต่างออกไปจากกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไป ตัวอย่าง เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหากไป กระทำผิดกฎหมายอาญาก็จะถูกดำเนินคดีในลักษณะ ที่เบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมทาง อาญามาเป็นการบำบัด การปกป้องช่วยเหลือ และการกลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation) ด้วยวิธีการ ประชุมกลุ่มครอบครัว แทนที่จะเป็นการดำเนินคดีแบบลงโทษทางอาญาตามแบบพิธี⁵⁶

การเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสวีเดน เป็นหลักการของทางการ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการในเรื่องนี้ มี 2 หน่วยงานด้วยกัน ได้แก่ หน่วยงาน ช่วยเหลือสังคม(Social service agency)และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย คือศาล การเบี่ยงเบนคดี เด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม อิงตามอายุของเด็กที่กระทำความผิด หากเป็นเด็กที่มีอายุ ต่ำกว่า 15 ปี ต้องมอบเด็กให้องค์กรสงเคราะห์เด็ก (Child welfare agency) เป็นผู้ควบคุมดูแล โดยตามกฎหมายองค์กรดังกล่าวมีสิทธิ์โดยอัตโนมัติที่จะสามารถตัดสินคดีเด็กที่กระทำความผิดโดยการดูแล ใส่ใจ และ ควบคุมเด็กที่กระทำความผิดนั้นได้ สำหรับเด็กกระทำความผิดที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ถึง 17 ปี นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาคดีของศาล⁵⁷

⁵⁵ Google Book website on Juvenile Crime and Justice system in Sweden
[⁵⁶ *Ibid.*](http://books.google.com/books?id=bYifG8pH_ioC&pg=PA90&lpg=PA90&dq=Juvenile+Justice+system+in+Sweden&source=bl&ots=WYJplyGFvI&sig=1Wz76Hfdm-jLTud0eS9CMc5xUHM&hl=en&ei=cALnSv-1MMHelAft7u2ACA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=5&ved=0CCcQ6AEwBA#v=onepage&q=\ and http://www.endcorporalpunishment.org/pages/frame.htm.</p>
</div>
<div data-bbox=)

⁵⁷ *Ibid.*

ประเทศสวีเดน ยังไม่มีการจัดตั้งศาลโดยเฉพาะเพื่อพิจารณาคดีและพิพากษาคดีเกี่ยวกับ การกระทำผิดของเด็ก เด็กที่กระทำความผิด ที่มีอายุแต่ 15-17 ปี ต้องได้นำใช้ศาลร่วมกับผู้ใหญ่โดยใช้ รูปแบบการพิจารณาคดีตามแบบพิธี แต่การพิจารณาคดีขึ้นอยู่กับการกระทำผิดของเด็ก หรือ เยาวชน นั้นโดยพิจารณาตามกฎหมายเด็ก ถ้าหากเป็นคดีที่เบาที่สุดก็จะถูกตัดสินปรับ และหากหนักสุดก็ต้องถูกตัดสินจำคุก นอกจากตัดสินลงโทษแล้ว ต้องกำหนดวิธีการสำหรับเด็กอันได้แก่ ส่งไปบำบัด โดยมอบให้องค์การสงเคราะห์เด็กเป็นคุณดูแล เพื่อให้เด็กได้กลับคืนสู่สังคมได้โดยปกติ สำหรับเด็กที่มีอายุ 18-20 ปี จะถูกดำเนินคดีตามกระบวนการโดยทั่วไป⁵⁸

วิธีการในการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของสวีเดนก็คือการประชุมกลุ่มครอบครัว ดังต่อไปนี้⁵⁹

3.6.3.1 การประชุมกลุ่มครอบครัว

การจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งได้มาโดยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของครอบครัว และเป็นวิธีที่จะช่วยให้ครอบครัวเหล่านี้รับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนของพวกเขา เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการดูแลบุคคลเหล่านั้นหากเกิดขึ้น ทั้งนี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าพลังและความสามารถของทั้งสองครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายได้ถูกยอมรับ และ ระดมขับเคลื่อน แผนปฏิบัติการของการประชุมกลุ่มครอบครัว จึงเป็นพื้นฐานของงานที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของวัยรุ่นที่กำลังเป็นปัญหาอยู่

การนำครอบครัวและเพื่อนบ้านมารวมกันในการประชุมกลุ่มเพื่อถกเถียงอภิปราย และ แก้ปัญหาไม่ใช่สิ่งใหม่ ภาคปฏิบัติเช่นนี้เป็นประเพณีโบราณของการแก้ไขปัญหามีมาช้านานก่อน ที่หน่วยงานสังคมสงเคราะห์จะมีขึ้น ดังนี้ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งในหลายประการที่ทำให้คนจำนวนมากมองว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นเรื่องธรรมชาติและเรียบง่าย

⁵⁸ International Handbook of Juvenile Justice :Sweden, Available at <http://www.springerlink.com/content/rp273g147u881n38/?p=e4ccb270c6074e29be6e51bcdce3493e&pi=18>.

⁵⁹ Ingrid Lilja, "Family group conferences in Sweden", Swedish Association of Local Authorities ใน "เอกสารประชุมทางวิชาการ เรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือก :แนวคิดใหม่ในการแก้ไขเด็กกระทำผิด", วันที่ 24 ตุลาคม 2544 ณ ห้องกมลทิพย์ โรงแรมสยามซิตี กทม. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่)

สิ่งที่จะต้องมีก่อนการเริ่มประชุมกลุ่มครอบครัว คือ เด็ก ซึ่งจะต้องมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะตัดสินใจได้ และผู้ปกครองที่จะอนุญาตให้มีการศึกษารายละเอียดของเรื่องราวต่าง ๆ ที่ไม่เคยเปิดเผยมาก่อน

เด็กจำเป็นที่จะต้องมีการปรึกษาทนายในการประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้ประสานงานควรจะทำให้แน่ใจว่า ได้มีการตั้งที่ปรึกษาทนายให้แก่เด็กแล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นผลดีต่อการให้การของเด็กในระหว่างการประชุม

เมื่อหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ได้รับการรายงานเกี่ยวกับเด็กหรือวัยรุ่น เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานดังกล่าวจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนรวบรวมข้อมูล พ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็กนั้นก็ได้รับแจ้งให้ทราบว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวคืออะไร มีกระบวนการทำงานอย่างไร เพื่อว่าพวกเขาจะสามารถตัดสินใจได้ เมื่อได้รับการเสนอให้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าว หากพวกเขาตอบรับก็จะมีผู้ประสานงานขึ้น

ผู้ประสานงาน ควรเป็นอิสระจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และมีภารกิจซึ่งประกอบด้วยการช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก หรือ เยาวชนในการจัดเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัวของพวกเขา และ นำการประชุมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด ภารกิจในการจัดเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัว ประกอบด้วยการเชิญและการเตรียมพร้อมสมาชิกของครอบครัวและเพื่อน ๆ ซึ่งจะมีส่วนร่วมใน การประชุมการตั้งที่ปรึกษาทนายให้แก่เด็กก็เป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งเช่นกัน

ผู้ประสานงานจะได้รับการคัดเลือกโดยหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และจะต้องเป็นผู้ได้รับการอบรมสำหรับภารกิจดังกล่าวมาแล้ว ผู้ประสานงาน ได้รับค่าตอบแทนการทำงานจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์สังคม

การประชุมกลุ่มครอบครัว ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สมาชิกในครอบครัวและเพื่อน ๆ ของเด็กทั้งหมดที่ได้รับเชิญจะประชุมร่วมกับ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ และผู้ให้ข้อมูลอื่น ผู้ประสานงานจะเป็นเจ้าภาพและแนะนำให้บุคคล เหล่านั้นรู้จักกัน เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์จะแจ้งที่ประชุมเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับจากการสืบสวน สอบสวน และ ผู้ให้ข้อมูลอื่นก็จะบรรยายให้ทราบถึงสถานการณ์ของเด็ก ส่วนผู้ประสานงานมี หน้าที่ ที่จะต้องทำให้แน่ใจว่าสมาชิกในครอบครัวทั้งหมดเข้าใจในข้อมูลดังกล่าว และได้มีการซัก ทถามผู้ให้ข้อมูลอื่น เพื่อความกระจ่างชัดเพียงพอ หลังจากนั้นผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ และผู้ให้ข้อมูลอื่น จะเปิดโอกาสให้ครอบครัวได้ปรึกษาหารือกันเป็นการส่วนตัว

ขั้นตอนที่สอง ครอบครัวจะมีการปรึกษาหารือหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่ได้รับฟังมาอย่างละเอียดเป็นการส่วนตัว และมีการวางแผนปฏิบัติการเพื่อเด็ก

ขั้นตอนที่สาม เมื่อครอบครัวได้ทำแผนดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ผู้ประสานงาน และเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์จะกลับเข้ามาร่วมประชุม โดยผู้ประสานงานจะพิจารณาดูว่าแผนดังกล่าวได้ มีการบันทึก และได้รับการเห็นชอบจากครอบครัวหรือไม่ หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ จะวินิจฉัยเกี่ยวกับแผนนั้น โดยหลักการแผนปฏิบัติการควรได้รับอนุมัติ หากแผนนั้นรับการคุ้มครองดูแล

3.6.3.2 บทบาทของผู้ประสานงาน

เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ จะคัดเลือกผู้ประสานงาน จากผู้ประกอบวิชาชีพ และเอกชนธรรมดาในแต่ละเทศบาลและทำข้อตกลงกัน โดยพิจารณาว่าพวกเขามีความคุ้นเคยหรือถนัด ในการทำงานกับบุคคลหรือไม่ โดยไม่จำเป็นต้องประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้อื่น โดย ตรงมาก่อน วิชาชีพที่ได้รับการคัดเลือกมากที่สุด คือ พยาบาล ครู นักสังคมสงเคราะห์ และ อาชีพ อื่น ๆ อาทิเช่น เจ้าของกิจการร้านค้า ผู้ช่วยบำบัดด้านอาชีพ (Occupational therapy assistant) ช่างก่อสร้าง ช่างเทคนิคคอมพิวเตอร์ อาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ ช่างกราฟิก ผู้ดูแลสัตว์ นักหนังสือพิมพ์ อดีต หัวหน้าผู้พิพากษา ผู้กำกับหนัง ละคร นักการโฆษณา ช่างเทคนิคทันตกรรม คนขับรถไฟใต้ดิน ฯลฯ

ผู้ประสานงาน ควรเป็นอิสระจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และ มีภารกิจซึ่งประกอบด้วยการช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก หรือ เยาวชนในการจัดเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัวของพวกเขา และ นำการประชุมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด ภารกิจในการจัดเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัว ประกอบด้วยการเชิญและการเตรียมพร้อมสมาชิกของครอบครัวและเพื่อน ๆ ซึ่งจะมีส่วนร่วมใน การประชุม การตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กก็เป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งเช่นกัน โดยผู้ประสานงานจะได้รับการคัดเลือกโดยหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และจะต้องเป็นผู้ได้รับการอบรมสำหรับภารกิจดังกล่าวมาแล้ว ผู้ประสานงาน ได้รับค่าตอบแทนการทำงานจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ เวลาทำงานส่วนใหญ่ของผู้ประสานงานจะไม่ใช้เวลากลางคืน กล่าวคือ ในตอนเย็นหรือ ช่วงสุดสัปดาห์ บางคนเกษียณอายุแล้ว ส่วนค่าตอบแทนคิดเป็นรายชั่วโมง แตกต่างกันไปในแต่ละเขตเทศบาล

ครอบครัวที่เข้าร่วมประชุม จะรู้สึกว่าคุณประสานงาน จะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขา ผู้ประสานงานควรช่วยครอบครัวนั้นจัดการประชุมโดยทำที่เป็นกลางไม่ลำเอียง จึงเป็นสิ่งสำคัญ

มากที่ผู้ประสานงานจะต้องไม่สับสนกับเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ ซึ่งรับผิดชอบการสืบสวน สอบสวน และ การจัดให้มีบริการ

3.6.3.3 รายงานการสืบสวน

รายงานของเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ที่ทำโดยทั่วไป เป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นมาและเหตุผลสำหรับการให้บริการสังคมสงเคราะห์และคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม รายงานที่ใช้สำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัว จะเป็นเอกสารที่มุ่งหมายให้ใช้กับครอบครัวที่ เข้าร่วมการประชุมและเครือข่าย เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับอภิปราย และตัดสินใจว่า จะมีแผนปฏิบัติการ เช่นไร รายงานสำหรับการประชุมดังกล่าว จะจบด้วยการประเมินความต้องการของเด็ก โดย ไม่มีการชี้แจงถึงมาตรการที่ควรใช้ และการประเมินนั้นจะสรุปด้วยคำถามเปิดสำหรับครอบครัว ที่ เข้ามาร่วมประชุมโดยจะมีการให้ทิศทางอย่างน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้ปกครองและเด็กจะ ได้รับรายงานก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว ส่วนบุคคลอื่นในครอบครัว และผู้ประสานงาน จะ ได้รับรายงานขณะเข้าร่วมประชุม

3.6.3.4 แผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติงานควรได้รับการอนุมัติหากปรากฏชัดว่าแผนนั้นประกันการคุ้มครอง และการดูแลเด็ก ในบางกรณีแผนปฏิบัติการไม่สามารถได้รับอนุมัติโดยตรง ทั้งที่มีข้อกำหนดต่าง ๆ อัน จะประกันความปลอดภัยของเด็ก ซึ่งเป็นกรณีที่ครอบครัวที่เข้าร่วมประชุมได้เห็นชอบที่จะให้ เด็ก อาศัยอยู่กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ปกครอง และก่อนที่เด็กจะย้ายไปอยู่ที่อยู่ใหม่ดังกล่าว คณะกรรมการสังคมสงเคราะห์ จะอนุญาตให้เด็กไปทดลองอาศัยอยู่กับครอบครัวใหม่ก่อน ตามพระราช บัญญัติสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้แผนปฏิบัติการก็อาจไม่ได้รับอนุมัติโดยตรงหากครอบครัวได้ เรียกร้องการสังคมสงเคราะห์ เกินกว่าที่เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์จะตัดสินใจให้ได้ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ ครอบครัวที่เข้าร่วมประชุมต้องผิดหวังหากแผนดังกล่าวไม่ได้รับอนุมัติโดยตรง จึงเป็นการสำคัญที่ จะต้องให้มีการประเมินสถานการณ์ตั้งแต่เริ่มต้น

อนึ่ง มีข้อพึงสังเกตว่า มีแผนจำนวนมากที่สร้างสรรค์และประกอบด้วยแนวคิดใหม่ ๆ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมในเรื่องที่เด็กและพ่อแม่ควรได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เครือข่ายอื่น ๆ และหน่วยงานสังคมสงเคราะห์อย่างไรโดยที่เด็กมิต้องย้ายที่อยู่อาศัย แต่ก็มีแผน จำนวนหนึ่งที่ไม่ปรากฏสิ่งใดใหม่ กล่าวคือ มีลักษณะคล้ายกับแผนที่เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ได้ เคยทำขึ้นมาก่อนหน้านี้แล้ว

ในเวลาเปิดการประชุมกลุ่มครอบครัว ไม่ควรจะมีมองข้ามความสำคัญของการได้ประชุมเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ในการพูดคุยนั้นครอบครัว และ เพื่อน ๆ มีอำนาจที่เข้ามามีส่วนร่วม พวกเขาจะได้อภิปรายถึงปัญหา และได้รับข้อสรุปอันเกิดจากการทำงานร่วมกัน จึงเป็นการที่พวกเขาได้มีส่วนร่วม และ รับผิดชอบร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่า มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องว่าการสืบสวนสอบสวน ควรดำเนินต่อไปอย่างไร ภายหลังจากมีคำวินิจฉัยของการประชุมกลุ่มครอบครัว และก่อนที่จะนำเด็กไปอยู่ร่วมกับญาติ พี่น้อง เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่ได้ใช้ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้อยู่ร่วมกัน ญาติพี่น้องในรูปแบบที่มีรายละเอียดน้อยกว่าการจัดให้อยู่สถานรับเลี้ยงเด็กอื่น

ทั้งนี้หากเด็ก หรือ ผู้ปกครอง ญาติ และ บุคคลที่มีความสำคัญอื่น ๆ ตกลงร่วมกันได้ว่า เด็กควรอยู่ที่ใดก็จะทำให้รายงานการสืบสวนมีน้ำหนักมาก โอกาสที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะได้เป็น สถานรับเลี้ยงเด็กโดยเฉพาะคนใดคนหนึ่งอาจมีสูง ถึงแม้ว่าคู่สามีภรรยาของครอบครัวนั้น อาจอยู่ในรายชื่อของตำรวจ หรือบันทึกของเจ้าหน้าที่บริการสังคม และด้วยเหตุดังกล่าวจะทำให้ เจ้าหน้าที่บริการสังคมไม่พิจารณาให้เด็กซึ่งไม่เคยรู้จักกับคู่สามีภรรยาดังกล่าวมาก่อน ไปอยู่ด้วย การตัดสินใจจะต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างการกระทำคามผิด หรือ สัมพันธภาพของครอบครัว กับเด็ก และความคิดเห็นของเครือข่ายในเรื่องว่าเด็กควรอยู่ที่ใดจึงจะดีที่สุด